

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

“TÜRKİYE’DE DEMOKRATİKLEŞME PERSPEKTİFLERİ”
VE
“AB KOPENHAG SİYASAL KRİTERLERİ”

— GÖRÜŞLER VE ÖNCELİKLER —

NO.1:
SİYASAL PARTİLER

Haziran 2001
(Yayın No. TÜSİAD-T/2001-06/314)

Meşrutiyet Caddesi, No.74 80050 Tepebaşı/İstanbul
Telefon: (0212) 249 07 23 • Telefax: (0212) 249 13 50

© 2001, TÜSİAD

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK.'nu uyarınca, kullanılmazdan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralananmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

ISBN : 975-8458-29-9

Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

ÖNSÖZ

TÜSİAD, özel sektörü temsil eden sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında, Anayasamızın ve Dernekler Kanunu'nun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulmuş, kamu yararına çalışan bir dernek olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür.

TÜSİAD, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerine bağlı, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygılı, yalnızca asli görevlerine odaklanmış etkin bir devletin varolduğu Türkiye'de, Atatürk'ün çağdaş uygarlık hedefine ve ilkelerine sadık toplumsal yapının gelişmesine ve demokratik sivil toplum ve laik hukuk devleti anlayışının yerleşmesine yardımcı olur. TÜSİAD, piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının yerleşmesine ve iş dünyasının evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun bir biçimde faaliyette bulunmasına çalışır. TÜSİAD, uluslararası entegrasyon hedefi doğrultusunda Türk sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılarak, uluslararası ekonomik sistemde belirgin ve kalıcı bir yer edinmesi gerektiğine inanır ve bu yönde çalışır. TÜSİAD, Türkiye'de liberal ekonomi kurallarının yerleşmesinin yanı sıra, ülkenin insan ve doğal kaynaklarının teknolojik yeniliklerle desteklenerek en etkin biçimde kullanımını; verimlilik ve kalite yükselişini sürekli kılacak ortamın yaratılması yoluyla rekabet gücünün artırılması hedef alan politikaları destekler.

TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar.

TÜSİAD Parlamento İşleri Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren, başkanlığını Komisyon Üyesi Can Parker'in yürüttüğü Siyasi Kriterler Çalışma Grubu'nun koordinatörlüğünde hazırlanan bu çalışma Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sübeyl Batum tarafından kaleme alınmıştır .

Haziran 2001

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	7
SİYASİ PARTİLER KANUNU'NDA DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ	13
I. Parti İçi İşleyişin Demokratik Esaslara Uygunluğu.....	15
II. Siyasi Partilerle İlgili Yasaklar Rejimi.....	40
III. Parti Hesaplarının ve Seçim Harcamalarının Şeffaflığı ve Denetimi	53

GİRİŞ

1982 Anayasası 68. maddesinde, aynen 1961 Anayasasında olduğu gibi, "siyasi partileri, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak tanımlamıştır.

Nitekim, siyasi partilerin siyasi sistem içindeki rolleri, Avrupa demokrasilerinde uzun bir süreden beri demokrasi kavramının "partitokrasi" kavramı ile aynı şeyi ifade eder biçimde algılanmasına neden olmaktadır.

Türkiye, bu eğilimi İmparatorluk döneminden beri (her ne kadar, amaçları, örgütlenme modelleri farklı olsa da) yaşayan, 1950'den beri de çok partili siyasi sistem içinde uygulamasını sürdüren bir ülke konumundadır. Üstelik demokratik siyasi sistemin diğer aktörleri olan ve kamuoyunun siyasi sistemle bağlantılarını kurma işlevini üstlenen sivil toplum örgütlerinin sistem içindeki konumlarının ve rollerinin diğer demokratik ülkelere oranla son derece yetersiz kalması, siyasi partilerin rollerini ve işlevlerini bir kat daha arttırmaktadır.

Bu önemli konum ve işlevin bir karşılığı olması da doğaldır. Siyasi sistemin işleyişindeki, hatta ekonomik, kültürel alandaki tüm eksikliklerin ve yanlışlıkların nedeni olarak toplumda "siyasi partiler" ve siyasi kadrolar ortaya çıkmaktadır. Toplum sıkıntıya sokan ve çözüm bekleyen, siyasi, ekonomik, toplumsal hatta uluslararası tüm sorunlara çözüm getirilememesinden dolayı siyasi partiler sorumlu tutulmakta ve bu sorumluluk olgusu, toplumun "demokratik siyasi sistemle olan ilişkisini, hatta demokratik siyasi sisteme bakış açısını da" etkilemektedir.

Bununla birlikte, son dönemlerde, siyasi partilerin ve aktörlerin adlarının çok sık olarak karıştığı yolsuzluk iddialarının ve özellikle siyasi partilerin örgütlenme ve işleyiş modellerinin bu toplumsal bakış açısını daha da bozduğu, Türk siyasi yaşamını, "siyasi anlamda, krizli, çözüm üretmekte zorlanan bir model" biçimine dönüştürdüğü bir gerçektir.

Bu siyasi ve hatta belki de ekonomik krizlerin, "yönetilemeyen demokrasi" olgusunun en önemli nedeni, uzun zamandan beri ileri sürüldüğü gibi, "siyasi sisteme, siyasi kadrolara karşı güvensizlik görüntüsü ve olgusudur". Diğer bir söyleyişle, "ağır bir güven bunalımı" toplumla siyasi kadroların birbirleri ile ayrı düşükleri görüntüsünü ortaya çıkarmıştır. Bu partiler ve siyasi kadroların, Türkiye'nin sorunlarına çözüm getirebileceği yönünde umut olmadığı biçiminde değerlendirmeler çok sıklıkla yapılır olmuştur.

Bu hususta yapılan tüm kamuoyu yoklamaları, araştırmalar ve anketler, maalesef, toplumun temsilcilerine, milletin vekillerine güvenmediği biçiminde sonuçlar ortaya koymaktadır. O kadar ki, siyasal iktidarlara bağlı olan asker ve sivil bürokratların ya da onların bağlı bulundukları kurumların, bütün olarak, inandırıcılık ve güvenilirlik ölçümlerinde, halkı temsil etmesi gereken kurum ve kişilerden çok önlere oldukları gözlemlenmektedir.

Siyasal partilerin iç işleyişlerinin demokratik esaslara göre biçimlenmemesi, "lider oligarşisi" olarak adlandırılan olgunun tüm siyasal partiler açısından geçerliliği, milletvekillerinin ağır bir "parti yönetimi" baskısı altında olması, siyasal partilerin ekonomik kaynakların yeterli ve etkin kullanımını ve denetimini sağlayamamaları, tam tersine bu kaynakların iyi kullanılmadığı ve "clienteliste" ilişkilerin geçerli olduğu düşüncesinin toplumda egemen olması, siyasal sisteme duyulan güvensizliğin temel nedenleri arasındadır.

Dolayısıyla, demokratikleşme açısından da, ilk ve derhal yapılması gereken, siyasal sisteme, siyasal aktörlere duyulan bu güvensizlik duygusunun, bu "güven erozyonunun" ortadan kaldırılması, güven duygusunun tekrar tesis edilmesi, diğer bir söyleyişle toplum ve devlet arasında yeni bir "toplum sözleşmesinin" ana hatlarının yeniden çizilmesidir.

Bu noktada, Siyasi Partiler Kanunu'nun belirli maddelerinin ve kısımlarının, bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik olarak değiştirilmesi zorunludur.

1) İlk aşamada, siyasal partilerin iç işleyişlerinin demokratik esaslara uygunluğunu sağlamak, Anayasa'nın 69. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "parti içi demokrasi ilkesi" doğrultusunda, lider ve merkez organlar hegemonyasının "parti yapısını ve işleyişini" ve giderek siyasal sistemin işleyişini bozacak biçimde ortaya çıkışını engellemek amacıyla bazı değişiklikler yapılmalıdır.

Bu yönde, Siyasi Partiler Kanunu'nun üye yazımlarına ilişkin **6 ve 10. maddelerinin değiştirilmesi (böylece 42. maddenin de güvence altına alınması)** ve belli bir amaç çerçevesinde keyfi olarak üye silinmesinin önlenmesine, parti sicilinin ve üye sicil listelerinin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik yeni düzenlemelerin getirilmesi;

Büyük kongre'ye ilişkin 14. maddenin , parti içinde, zamansal olarak belli bir derinlik yaratılması ve parti hiyerarşisi ve baskısına maruz kalmama yanında,

partiyi temsil etmiş olma özelliğine sahip eski parlamenterlerin de tabii üye olarak yer alabilecekleri biçimde değiştirilmesi;

Genel başkan'a ilişkin 15. maddenin , bugüne kadar seçim sürecinin demokratik işleyişi açısından ortaya çıkan sorunları gidermek ve bu çerçevede, "hiç değişmeyen lider" olgusunun ortadan kaldırılması yönünde değiştirilmesi;

İl ve ilçe teşkilatlarına ilişkin 19 ve 20. maddelerin , delegelerin demokratik esaslar doğrultusunda seçilmesi, işten el çekirme ve parti örgütlerini etkisiz bırakma amaçlı faaliyet ve uygulamaların ortadan kalkması yönünde yenilenmesi;

Partilerin anti demokratik işleyişlerinin temel göstergelerinden birini oluşturan parti adaylarının aday yoklaması ya da merkez yoklaması usulleri ile tespiti hususuna **ilişkin 37. maddenin yeniden ele alınması** ;

zorunludur.

2) Bunun yanı sıra, Siyasi Partiler Kanunu'nun, "siyasi partilerle ilgili yasakları" düzenleyen Dördüncü kısmı ile "Siyasi partilerin kapatılmasını düzenleyen Beşinci kısmının, Anayasa'nın "siyasal partileri, demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurları" olarak kabul eden 68. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ilgili kararları doğrultusunda yeniden ele alınması ve bazı yasakların kaldırılarak, parti kapatma cezalarının aşamalı bir takım müeyyideler getirmek suretiyle değiştirilmesi gereklidir.

a- Bu çerçevede, ilk olarak Siyasi Partiler Kanunu'nun siyasi partilerle ilgili yasakları düzenleyen 4. kısmının bazı yasaklara **yer veren 78 – 80. maddelerinin değiştirilmesi ve 81. maddenin kaldırılması** , Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içindeki yerinin tartışılmasını yasaklayan **89. maddenin ve ayrıca 90. maddenin ikinci fıkrasının** tamamen kaldırılması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin TBKP kararı ile de mahkum edilmiş bulunan, "bazı parti adlarının kullanılmasını" yasaklayan **96. maddenin değiştirilmesi** gereklidir.

b- Bunun yanı sıra Siyasi Partiler Kanunu'nun 5. kısmında da düzenlenen siyasi partilerin kapatılması ve buna ilişkin olarak Anayasa'nın 69. maddesinde düzenlendiği şekliyle siyasi partilerin uyacakları esaslar sorunu, Türkiye'de siyasi partiler rejiminin en tartışmalı boyutunu oluşturmaktadır. Bu nedenle, Siyasi Partiler Kanunu'nun 5. kısmında yer alan maddeleri düzenlemeden önce Anayasa'nın 68 ve 69. maddelerinin yeni baştan ele alınması gereklidir.

Bu doğrultuda, Anayasa'nın 68. maddesinde siyasi partilerin uyacakları ilkeler, diğer bir söyleyişle, laik cumhuriyet, demokratik cumhuriyet, bölünmezlik yasağı diğer unsurlardan arındırılarak açıklıkla belirtilecek şekilde yeniden ele alınmalıdır. Bunun yaptırımını düzenleyen 69. madde de değiştirilerek, **parti tüzük ve programlarının** bu ilkelere aykırılığı durumunda aykırılığın niteliğine, ağırlık derecesine göre kademeli bir yaptırımlar dizisi öngörülmelidir. Kapatma ancak bu yaptırımların başarıya ulaşmaması durumunda son çözüm olarak yer almalıdır.

Buna karşılık, partinin 68. maddedeki ilkeleri ihlal eden nitelikteki **eylemleri** bu ilkeleri ortadan kaldıracak bir tehlike oluşturduğu ve söz konusu parti bu tehlikeli eylemlerin odağı haline geldiği takdirde parti kapatılabilecektir. Odak haline gelme, bu eylemlerin parti içinde belli bir yoğunlukla işlendiği ve parti üst kademeleri tarafından onaylanarak desteklendiği durumlarda söz konusu olacak biçimde açıklığa kavuşturulmalı ve Anayasa Mahkemesi'ne yardımcı olacak bir düzenlemeye yer verilmelidir.

Anayasa'nın 68 ve 69. maddelerinde yapılacak bu değişikliklerden sonra, Siyasi Partiler Kanunu'nun siyasi parti yasaklarını düzenleyen 101 ila 104. maddeleri Anayasa doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir.

Bu düzenlemede, parti yasaklarının müeyyidelerini belirten, **101 ila 104. maddelerde** iki farklı müeyyide türü getirilmelidir. Anayasa'da yapıldığı gibi; bir siyasi partinin "**tüzük ve programında**" Anayasa'ya aykırılık olması durumunda kademeli bir müeyyidelendirme söz konusu olacak, buna karşılık **siyasi partinin "eylemlerinin"** Anayasa'da sayılan ilkeleri ortadan kaldırmak yönünde belli bir tehdit oluşturacak bir boyuta ulaşması ve söz konusu partinin "bu tür eylemlerin odağı" haline gelmesi durumunda ise doğrudan kapatma ile cezalandırılması gündeme gelecektir.

3) Siyasal partilerin, siyasal iktidara talip olurken, bu siyasal sistemin işleyişini çarpıtmamaları, hukuka uygun, demokratik bir işleyişi sağlayabilmeleri, "şeffaf bir sistem ve işleyiş" gerçekleştirmeleri için, en önemli ve demokratik ülkelerde üzerinde en çok durulan hususlardan biri "**parti hesaplarının ve gerek parti gerekse aday düzeyinde seçim harcamalarının şeffaflığı ve denetimidir**". Nitekim, Avrupa ülkelerinde, seçimlere ilişkin mevzuatta bu denetim çok ayrıntılı olarak yer almaya başlamıştır.

Türkiye’de de, bu doğrultuda, gerek Siyasi Partiler Kanunu’na, gerekse Milletvekili Seçimi Kanunu’na, birçok demokratik ülkenin (Fransa, İngiltere, ABD gibi) mevzuatlarında yer aldığı biçimi ile, **"seçimlerde alınacak ve harcanacak para - ların düzenlenmesi ve denetlenmesi"** , kısaca **"seçimlerin ve partilerin fi - nansmanı"** konusuna ilişkin ayrıntılı bazı hükümlerin yerleştirilmesi **ve mevcut 61 ila 73. madde hükümlerinin değiştirilmesi** , bunun yanı sıra özellikle **Anayasa Mahkemesi’nin mali denetimine ilişkin 74 ve 75. maddelerin** gözden geçirilmesi, üzerinde önemle durulması gerekli bir alandır.

Tüm bu değişiklikler yapıldıktan sonra, Siyasi Partiler Kanunu’na getirilen yeni düzenlemelerin ve daha önce mevcut bulunan hükümlerin yaptırımlarına ilişkin cezai hükümler bölümünde de günün koşullarına uygun ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Bu yönde, Siyasi Partiler Kanunu’nun cezai hükümlerine ilişkin **7. kısmında yer alan 111, 114 ve 116. maddelerin** değiştirilmesi, hapis ve para cezalarının yeniden düzenlenmesi gereklidir.

SİYASİ PARTİLER KANUNU'NDA
DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ

I. Parti İçi İşleyişin Demokratik Esaslara Uygunluğu

1) Tanım

Mevcut Düzenleme ¹:

Madde 3 -

Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile **milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden** ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır.

Gerekçe:

Siyasi partilere ilişkin tanımın, demokrasinin çağdaş anlayışı doğrultusunda, "milli iradenin ortaya çıkmasında" tek araç olmadığı göz önüne alınarak yeniden yapılması gereklidir. Bu doğrultuda, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, hatta bazı durumlarda doğrudan toplumun kendisi de milli iradenin oluşmasını sağlayan araçlardır. Bunun yanı sıra, tanımda yer alan bazı işlevler yerine, siyasal partilerin demokratik toplumlarda varolan gerçek işlevlerine yer vermek gereklidir.

Öneri ²:

Madde 3 -

Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak, milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile **milli iradenin oluşmasına katılarak, demokratik bir Devlet ve toplum anlayışı içinde, devleti ve toplumu yönetmek, denetlemek ve etkilemek** ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır.

---

(1) "Mevcut Düzenleme" başlığı altındaki madde metinleri içinde **kalm** harflerle belirtilenler değişmesi gerekli görülen kısımlardır.

(2) "Öneri" başlığı altındaki madde metinleri içinde **kalm** harflerle belirtilenler değişiklik önerileridir.

2) Siyasi Partilerin Vazgeçilmezliđi ve Niteliği

Mevcut Düzenleme:

Madde 4 -

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. **Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olarak çalışırlar** .

Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişı, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Gerekçe:

Siyasi partilerin bağlı olmakla yükümlü oldukları ilke ve esaslar zaten Kanunun diğer maddelerinde güvence altına alınmış ve bu ilke ve esaslara aykırılık Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılma nedeni sayılmıştır. Bu hükümler dururken, siyasi partilere başlangıçtan bir ideolojik yükümlülük getiriyormuş gibi duran düzenlemenin yasa metninden çıkarılması yerinde olacaktır.

Bu yeni düzenlemenin temel bir yararı olacaktır; bu düzenlemede yer alan "Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık" genel bir tanımlama olup, bundan ne anlaşılması gerektiği tam anlamı ile düzenlenmiş olmalıdır. Bunun yanı sıra, "Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık" tüm partilerin zorunlu ve temel bir niteliği ise, daha sonra bazı partilerin nasıl ve neden kapatıldıklarına cevap vermek hukuken mümkün olmaktadır. Bu nedenle, ilerideki düzenlemeler ve kapatma nedenleri devam etmekle birlikte, bu maddenin ikinci fıkrası kaldırılmalıdır.

Öneri:

Madde 4 -

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişı, faaliyetleri ve kararları Anayasa'da nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Bu Kanunun diğer tüm hükümleri, yukarıdaki ikinci fıkra hükmü doğ - rultusunda yorumlanmak ve uygulanmak durumundadır .

3) Üye Olma, Üyelikten Çekilme ve Çıkarılma

Mevcut Düzenleme:

Madde 6 -

Her Türk vatandaşı, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir.

Kimse, aynı zamanda birden fazla siyasi partinin üyesi olamaz, **aksi halde üyelik sıfatı bu siyasi partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır** .

Kimse, bir partinin birden fazla teşkilat birimine üye kaydolamaz, **aksi halde son kayıt tarihinden önce yapılmış olan üyelik kayıtları geçersizdir** .

Gerekçe:

Parti üyeliği kurumu, Türkiye’de siyasi partilerin en kötü işleyen yönlerinden biri olup, çoğu kez partilere ilişkin genel şikayetlerin temelinde yer almaktadır. Parti üyeliği düzenli tutulmadığı ve denetlenmediği için bazı durumlarda kişiler birden çok partiye üye olmaktadır. Bu durumlarda, eski Kanun maddesi üyelik sıfatının tüm partiler için geçersiz olduğunu düzenlemektedir. Oysa, kişilerin bir partiye üye olduktan sonra, bu partiden vazgeçerek başka bir partiye üye olabileceğini kabul etmek gereklidir. Bu durumda, tabi ki eski kaydın doğrudan ilgili kişi tarafından silinmesi esastır. Ancak bu yapılmadığı takdirde, "son iradenin" geçerli olacağını düşünmek, bireysel iradenin dikkate alınması açısından daha yerinde olacaktır.

Bunun yanı sıra, teşkilatlara üyelik konusu, bazı durumlarda bir il ya da ilçe kongresini lehine çevirmek isteyen yerel yöneticiler tarafından kötüye kullanılmakta, başka bir teşkilata üye olup olmadığına bakılmaksızın, kendi kongreleri için pek çok kişi o yerel teşkilata üye yazdırılmaktadır. Bu suretle, ortaya "gezgin üyeler" sorunu çıkmakta; başka teşkilatlarda üye olan kişiler, o seçim için farklı bir teşkilatta, hatta başka bir seçim için daha farklı bir teşkilatta üye olabilmektedirler. Maddenin yazımı, bu durumu ortadan kaldırmak değil, tam tersine teşvik etmeye yöneliktir. Bu nedenle, bu tür kanuna karşı hilelere yer vermemek için, "ilk kayıttan sonraki tüm kayıtların geçersiz olduğu" biçimindeki bir düzenleme ile bu tür "gezgin üyeler" anlayışı sona erdirilmelidir.

Son olarak, bugünkü Kanunun, üyelik konusundaki en büyük eksikliklerinden ve dolayısıyla eleştiri alan yönlerinden biri de, üyeliklerin parti yönetimi tarafından

bir baskı aracı biçiminde kullanıldığı ve demokratik işleyişi ortadan kaldırmak ve partilileri baskı altına almak için, "üye kaydının silinmesi" yetkisinin kötüye kullanılmasıdır. Bu nedenle, "üye kayıtlarının silinmesi" yetkisinin merkez karar ve yönetim kurullarından alınması ve yargı organı tarafından sıkı biçimde denetlenmesi gereklidir.

Öneri:

Madde 6 -

Her Türk vatandaşı, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir.

Kimse, aynı zamanda birden fazla siyasi partinin üyesi olamaz, **aksi halde son kayıt olunan parti dışındaki tüm üyelik kayıtları geçersiz olur** .

Kimse, bir partinin birden fazla teşkilat birimine üye kaydolamaz, **aksi halde ilk kayıttan sonraki kayıtlar geçersiz olur** .

Bir üyenin üyelik kaydının, kendi isteği dışında herhangi bir nedenle silinmesi durumunda, ilgili kişinin ya da diğer bir üyenin, bulunduğu yer İlçe Seçim Kurulu'na başvurmak suretiyle karara itiraz etmek hakkı vardır .
Kurul, bu konudaki başvurunun yapılmasını müteakip en geç üç (3) gün içinde itirazı karara bağlamak durumundadır. İtirazın kabulü durumunda, üyelik devam eder .

Parti merkez karar ve yönetim kurullarının kararı ile üyelik silinemez.

4) Siyasi Parti Sicili

Mevcut Düzenleme:

Madde 10 -

Cumhuriyet Başsavcılığınca her siyasi parti için bir sicil dosyası tutulur.

Bu sicil dosyasında:

a) Kuruluş bildirisi ve ekleri;

b) (Değişik: 21/5/1987-3370/2 md.) Merkez organları ile, teşkilat kurdukları il, ilçe ve beldeleri, bunların organlarında görev alanların adlarını, soyadlarını, doğum yer ve tarihlerini, meslek veya sanatlarını ve ikametgahlarını gösterir onaylı listeleri,

- c) Partinin faaliyetlerini düzenleyen her türlü yönetmelikler ve diğer yayınları,
  - d) Partiye kayıtlı üyelerin, ilçelere göre (b) bendindeki bilgileri içeren listeleri,
- bulunur.

Cumhuriyet Başsavcılığınca istenilen sicille ilgili diğer bilgi ve belgeler de bu dosyaya konulur.

Siyasi partiler, (b) ve (c) bentlerindeki bilgi ve belgeler ile bunlarda ve parti tüzük ve programlarında yapılan değişiklikleri, yayın veya değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde; (d) bendindeki listeler ile bunlarla ilgili değişiklikleri ise, altı ayda bir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderirler.

Siyasi partilerin kapatılmaları veya kapanmaları sicillerine işlenir.

Bu sicil herkese açıktır. Soruşturma ile ilgili bilgilerin gizliliğine ilişkin hükümler saklıdır.

(Ek:31/3/1988 - 3420/2. md.) Siyasi Partilerin bu Kanuna göre yapacakları kongre delege seçimlerinde ve ön seçimlerde (b) ve (d) bentleri gereğince Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiş üye listeleri esas alınır.

(Ek:31/3/1988 - 3420/2. md.) Cumhuriyet Başsavcılığı, üye listelerinin düzenlenmesi, yazımı, bunların ilçe seçim kurullarına gönderilmesi ve buna ait işlerde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 31 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki esaslar dairesinde personel görevlendirebileceği gibi, bu işlerin yürütülmesinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait teknik araçlardan da yararlanabilir. Görevlendirilecekler 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 182 nci maddesine göre ücret ödenir. Bu ücretler ile hizmetin ifası için gerekli ödenek Genel Bütçeden ödenir.

Gerekçe:

Üye sicil listelerinin tutulması ve denetimi konusu da Türkiye’de siyasi partilerin en kötü işleyen yönlerinden bir diğeri olup, yine çoğu kez partilere ilişkin genel şikayetlerin temelinde yer almaktadır. Türkiye’de "mezar taşlarından üye yazıldığı", "her seçim için yeni üyeler kaydedildiği" gibi eleştiriler, her dönem için ileri sürülmektedir.

Bu eleştirilerin bir bölümü uygulamadan kaynaklansa da, bunda denetim olgusunun yeterince yerine getirilmemesinin büyük payı vardır. Bu nedenle, "üye ya-

zımlarının ciddiyle tutulması, bilgisayar ortamına geçirilmesi", bunun yanı sıra bu yazım hususunun, Cumhuriyet Başsavcılığı ve Seçim Kurulları tarafından çok sıkı denetlenmesi yerinde olacaktır.

Bu denetimin tam olarak yapılabilmesi için, "bu esaslara uygun olmayan listelerle ve sicillerle yapılan seçim, kongre ve toplantıların yapılmamış sayılacağı" hususunun kanuna eklenmesi gereklidir.

Öneri:

Siyasi Parti Sicili ve Üye Sicil Listeleri

Madde 10 -

Cumhuriyet Başsavcılığınca her siyasi parti için bir sicil dosyası tutulur.

Bu sicil dosyasında:

a) Kuruluş bildirisi ve ekleri,

b) Merkez organları ile, teşkilat kurdukları il, ilçe ve beldeleri, bunların organlarında görev alanların adlarını, soyadlarını, doğum yer ve tarihlerini, meslek ve sanatlarını ve ikametgahlarını gösterir onaylı listeleri,

c) Partinin faaliyetlerini düzenleyen her tür yönetmelikler ve diğer yayınları,

d) Partiye kayıtlı üyelerin, ilçelere göre (b) bendindeki bilgileri içeren listeleri, bulunur.

Cumhuriyet Başsavcılığınca istenilen sicille ilgili diğer bilgi ve belgeler de bu dosyaya konulur.

Siyasi partiler, (b) ve (c) bentlerindeki bilgi ve belgeler ile bunlarda ve parti tüzük ve programlarında yapılan değişiklikleri, yayın veya değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde; (d) bendindeki listeler ile bunlarla ilgili değişiklikleri ise, altı ayda bir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderirler.

Cumhuriyet Başsavcılığı, kendisine gönderilen listelerdeki bilgileri, üye yazımlarını ve değişiklikleri incelemek, bu hususta siyasi partilerden gerekli gördüğü tüm ek bilgi ve belgeleri istemek; ayrıca, üye listelerini il, ilçe, mahalle ve köy esasına göre ayırmak suretiyle, bilgisayar ortamında kayda geçirmek durumundadır .

**Bu madde gereğince, ayrıntılı bilgi verilmeksizin gönderilen listeler ,
gönderen parti organına iade edilir. İade edilen listelerin alınmasını takip
eden onbeş gün içinde, bu maddenin (b) bendinde gösterilen ayrıntılı bilgi -
leri içeren yeni listelerin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi zorunlu -
dur.**

**Bu listeler, masrafı isteyen tarafından ödenmek koşuluyla, her isteyen
parti üyesine veya aday adayına verilir .**

Siyasi partilerin kapatılmaları veya kapanmaları sicillerine işlenir.

Bu sicil herkese açıktır. Soruşturma ile ilgili bilgilerin gizliliğine ilişkin hükümler saklıdır.

**Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bilgisayar ortamında kaydı tutulan
üye sicilleri ve üye bilgilerine ilişkin listeler, yetkili İlçe Seçim Kurulları ve
onların aracılığı ile Yüksek Seçim Kurulu'na aktarılır .**

**Bu sicillerde yer alan üye yazımlarının incelenmesi neticesinde, ilgili ki -
şinin başka bir siyasi partiye üye olduğu, siyasi parti üyesi olma koşullarını
taşımadığı kanaatine varıldığı takdirde, ilgili kişiye ilişkin kayıt, Cumhuri -
yet Başsavcılığının başvurusu üzerine veya re'sen İlçe Seçim Kurulu tarafın -
dan silinir .**

Siyasi partilerin bu Kanuna göre yapacakları kongre delege seçimlerinde ve ön seçimlerde (b) ve (d) bentleri gereğince Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiş üye listeleri esas alınır.

**Cumhuriyet başsavcılığınca tutulmayan listeler ile önseçim, mahalle de -
lege toplantıları, ilçe ve il kongreleri ile Büyük Kongre yapılamaz. Aksi hal -
de seçim, toplantı veya kongre yapılmamış sayılır .**

Bu hususları takibe, her kademeye göre İlçe Seçim Kurulları yetkilidir .

Cumhuriyet Başsavcılığı, üye listelerinin düzenlenmesi, yazımı, bunların ilçe seçim kurullarına gönderilmesi ve buna ait işlerde 2298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 31 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki esaslar dairesinde personel görevlendirilebileceği gibi, bu işlerin yürütülmesinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait teknik araçlardan yararlanabilir. Görevlendirilecekler 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkın-

da Kanunun 182 inci maddesine göre ücret ödenir. Bu ücretler ile hizmetin ifası için gerekli ödenek Genel Bütçeden ödenir.

5) Büyük Kongre

Mevcut Düzenleme:

Madde 14 -

Siyasi partinin en yüksek organı büyük kongredir.

Büyük kongre, seçilmiş üyeler ile tabii üyelerden oluşur.

Seçilmiş üyeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının iki katından fazla olmamak kaydıyla, parti tüzüğünde gösterilen şekilde ve sayıda il kongrelerince seçilen delegelerdir. Tabii üyeler; parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri **ve partinin üyesi olan bakanlar ve milletvekilleridir**.

Taşıdıkları sıfat dolayısıyla büyük kongre üyesi olan kimseler, ayrıca il kongrelerince delege olarak seçilemezler.

Parti genel başkanını, partinin merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyelerini gizli oyla seçmek; partinin tüzük ve programında değişiklik yapmak; partinin gelir - gider kesinhesabını kabul ve merkez karar ve yönetim kurulunu ibra etmek veya kesinhesabı reddetmek; kanunlar, parti tüzük ve parti programı çerçevesinde toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri ve parti politikası hakkında genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararlar almak; kanunun veya parti tüzüğünün gösterdiği sair hususları karara bağlamak; partinin kapanmasına veya başka bir partiyle birleşmesine ve böylece hukuki varlığı sona erecek partinin mallarının tasfiye veya intikal şekline dair kararlar vermek, büyük kongrenin yetkilerindendir.

(Değişik:28/3/1986-3270/3 md.) Büyük kongre parti tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz. Olağanüstü toplantılar, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum göstermesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

(Değişik:21/5/1987-3370/4 md.) Parti kurucuları seçilmiş delegelerin % 15'inden fazla olmamak kaydıyla, parti üyelikleri devam ettiği müddetçe, ilk büyük kongre

dahil büyük kongrenin tabii üyesidirler. Parti kurucuları seçilmiş delegenin % 15'inden fazla ise tabii delegelerin kurucular arasından nasıl seçileceği siyasi partilerin tüzüklerinde gösterilir. Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzelkişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar.

Büyük kongre ilk toplantısını yapıncaya kadar, bu kongrenin yetkilerini kurucular kurulu kullanır. Partinin genel başkanı ile yaş kaydı aranmaksızın kuruculuk şartlarını haiz merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve milletvekilleri, bu kurulun tabii üyeleridir.

Büyük kongrenin toplantı yeter sayısı, büyük kongre üye tamsayısının salt çoğunluğudur. İlk çağrı üzerine yapılan toplantıda toplantı yeter sayısı bulunamıyorsa, ikinci çağrı üzerine yapılacak toplantıda toplantı yeter sayısı aranmaz. Büyük kongrenin karar yeter sayısı, kanunda veya parti tüzüğünde daha büyük bir sayı gösterilmediği hallerde, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur.

Parti tüzük ve programında değişiklik yapılmasına ilişkin olan veya parti politikasını ilgilendiren konularda karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için, bunların genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu veya büyük kongre üyelerinin en az yirmide biri tarafından ileri sürülmüş olması gerekir. Kanunlar, parti tüzük ve parti programı çerçevesinde toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri konularında karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için bu tekliflerin büyük kongrede hazır bulunan üyelerin üçte biri tarafından yapılmış olması şarttır. Bu teklifler, büyük kongrece seçilecek bir komisyonda görüşüldükten sonra, komisyon raporuyla birlikte incelenir ve karara bağlanır.

Gerekçe:

Türkiye’de siyasi partilerin en kötü yönlerinden biri, partilerin kökü eskiye dayanmayan partiler olarak faaliyet göstermeleridir. Her ne kadar, partilerin bir çoğu eski partilere dayansa da, hukuken varolan partilerin en eskisi 18 yıllık partilerdir. Bu eksiklik, partilerin bir türlü gelenek oluşturmamaları, parti üyelerinin ve partili milletvekillerinin o gelenekleri hissetmemeleri ve yaşatamamaları olarak kendisini göstermektedir.

Bunun yanı sıra, günümüzde tüm partilerde eleştirilen husus, parti yönetimlerinin ve liderlerinin partinin işleyişi üzerinde son derece etkili olmaları ve tüm kongre üyeleri üzerinde baskı kurabilmeleridir.

Bu nedenle, hem parti içinde geleneklerin devam ettirilebilmesi, hem de parti yönetimlerinin eskisi kadar etkili olamamaları için, eski bakan ve parlamento üyelerinin Kongrede üye olarak varlıklarını sürdürmeleri gereklidir. Kongrede yer alacak kişiler Kanunda "milletvekilleri" olarak düzenlenmişken, bu kez bu ibarenin 1961 Anayasası dönemindeki tüm parlamenterleri, dolayısıyla hem milletvekillerini, hem de senatörleri kapsayabilmesi açısından, "parlamento üyeleri" biçiminde değiştirilmesi de gereklidir.

Bu değişiklik parti içi demokrasiyi arttırabilecektir, aynı parti içinde yer alan farklı görüşlerin temsil edilebilmesini sağlayacaktır. Herşeyden önemlisi, parti liderlerinin daha zor etki edebileceği eski, etkin ve parti politikasını yönlendirmiş, etkilemiş partililerin, partinin temel platformlarında etkin olmalarını mümkün kılacaktır.

Öneri:

Madde 14 -

Maddenin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyle değiştirilmelidir:

Tabii üyeler; parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve partinin üyesi olan **ve olmaya devam eden eski ve yeni bakanlar ve parlamento üyeleridir** .

6) Genel Başkan

Mevcut Düzenleme:

Madde 15 -

Parti genel başkanı, büyük kongrece gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk iki oylamada sonuç alınamazsa, üçüncü oylamada en çok oy alan seçilmiş sayılır.

(Değişik:28/3/1986 - 3270/4 md.) Genel başkan en çok üç yıl için seçilir.

(Mülga fıkra: 17/5/1990 - 3648/1 md.)

Partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir. Kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydı ile parti adına dava açma ve davada husumet yetkisi, genel başkana veya ona izafeten bu yetkileri kullanmak üzere parti tüzüğünün göstereceği parti mercilerine aittir.

Parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulunun tabii başkanıdır.

Parti tüzüğü, genel başkana görevinin yerine getirilmesinde ve yetkilerinin kullanılmasında yardımcılık etmek üzere genel başkan yardımcısı ve genel sekreter adlarıyla gerekli gördüğü sayıda yardımcıları öngörebilir. Bunların ne suretle seçileceği, görev ve yetkileri parti tüzüğünde gösterilir.

Genel başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde, büyük kongre toplanıncaya kadar, merkez karar ve yönetim kurulu partiyi temsil yetkisini kendi içinden seçeceği bir üyeye tevdi eder ve en geç kırkbeş gün içerisinde büyük kongreyi toplantıya çağırır.

Öneri:

Madde 15 -

15. madde ile ilgili olarak şu değerlendirme yapılabilir: Genel başkanların çok uzun bir süre için seçilmeleri, Türkiye’de "lider hegemonyası" olgusuna neden olan bir konu olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, genel başkanın seçim dönemlerini belli bir süre ya da seçim dönemi ile sınırlamak, düşünülebilecek önlemlerden biridir. Bu değişikliğin kaç dönemle sınırlı olacağı tartışılabilir bir konu olup her halükarda söz konusu parti başkanının hükümette görevliyken parti başkanlığının sona ermesini engelleyebilecek düzenlemenin kanuna dahil edilmesi de düşünülebilir.

7) İl Teşkilatı

Mevcut Düzenleme:

Madde 19 -

Siyasi partilerin il teşkilatı; il kongresi, il başkanı, il yönetim kurulu ve il disiplin kurulundan oluşur.

İl kongresi, sayısı altıyüzden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince seçilen delegelerden oluşur. **O ilin partili milletvekilleri ile yönetim ve disiplin kurulları başkan ve üyeleri, il kongresinin tabii üyeleridir**. Geçici yönetim kurulu başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptirler. Ancak geçici il yönetim kurulu başkanı ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakları yoktur.

(Değişik:23/5/1987-3377/11 md.) İl kongresi, büyük kongrenin yapılmasına engel olmayacak şekilde parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanır.

(Değişik: 21/5/1987-3370/6 md.) İl yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda üyeden oluşur. Bu sayı 7'den az olamaz.

İl başkanı ile il yönetim kurulu il kongresince seçilir. İl başkanı ile yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çekirme kararı, 101 inci maddenin (d - 1) bendinde gösterilen haller dışında, yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. **İşten el çekirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırkbeş gün içinde il kongresi toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer.** Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

(Değişik:28/3/1986 - 3270/5 md.) **İl başkanı en çok üç yıl için seçilir** .

(Mülga fıkra: 17/5/1990 - 3648/1 md.)

İl teşkilatında bir il disiplin kurulu bulunur. İl disiplin kurulunun üye sayısı ve bu üyelere aranacak nitelikler parti tüzüğünde belirtilir.

Bu maddede yazılı kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde açıklanır.

Gerekçe:

Hem parti içinde geleneklerin devam ettirilebilmesi, hem de parti yönetimlerinin eskisi kadar etkili olamamaları için, eski bakan ve parlamento üyelerinin, Kongrede üye olarak varlıklarını sürdürmeleri gereklidir. İl Kongresinde yer alacak kişiler Kanunda "milletvekilleri" olarak düzenlenmişken, bu kez, bu ibarenin 1961 Anayasası dönemindeki tüm parlamenterleri, dolayısıyla hem milletvekillerini, hem de senatörleri kapsayabilmesi açısından, "parlamento üyeleri" biçiminde değiştirilmesi de gereklidir. Bu değişiklik, hem parti içi demokrasiyi arttırabilecektir, hem de aynı parti içinde yer alan farklı görüşlerin temsil edilebilmesini sağlayacaktır. Herşeyden önemlisi, parti liderlerinin daha zor etki edebileceği eski, etkin ve parti politikasını yönlendirmiş, etkilemiş partililerin, partinin temel platformlarında etkin olmalarını mümkün kılacaktır.

Siyasi partilerde, Genel Merkez baskısının hissedilmesine neden olan aksaklıkların en başında gelen konulardan biri, İl Yönetim Kurullarının feshedilebilmesi imkanı ve bu şekilde bir fesih gerçekleştirildikten sonra, Kanunda aksi yer almasına karşın, kanuni süre olan kırkbeş gün içinde yeni yönetimlerin seçilmemesidir. Genel merkezler hoşlarına gitmeyen il yönetimlerini feshetmekte, yerine yenisini "atamakta" ve daha sonra yeni atamalarla bu kırkbeş günlük süreyi ihlal etmektedirler. Hatta bu doğrultuda o ildeki üyelerin silinmesi ya da üyeliklerin düşürülmesi yoluna da gidilmektedir. Böylece, Merkez, kendilerine doğrudan bağlı yöneticilerle il ölçeğinde partiyi yönetmekte ve tüm temsilcileri, delegeleri atayabilmektedir. Sonuç olarak, İl yönetimlerinin ve giderek siyasi partilerin taban ile bağlantısı kalmamaktadır. Bu nedenle, İl Yönetim Kurulunun feshedilmesi ve hangi nedenle olursa olsun, kanuni süre içinde yenisinin kurulmaması durumunda, partinin demokratik işleyişe uymayan bir parti olması nedeniyle, en demokratik işlevi olan, seçimlere o ilde katılma imkanı da elinden alınmalıdır. Böyle bir müeyyide, partilerin bu son derece antidemokratik uygulamalarını sona erdirmeleri sonucuna yol açacaktır.

En son olarak, siyasi partilerde, il temelinde, il başkanları diğer tüm yöneticiler gibi bir kez seçildikten sonra kendine bağlı kişilerle gerekli örgütlenmeyi sağlamakta ve bir daha çok uzun süreler içinde o görevde kalma mücadelesini sürdürmektedir. Oysa bir partide bir İl Başkanlığını yürütecek sadece bir tek kişinin bulunabileceğini düşünmek mümkün değildir. Türkiye’de demokratik işleyişin tam sağlanmamış olması da, bu tür değişikliklerin kendinden oluşmasını pek mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle, İl Başkanlığına seçilmenin sadece iki dönem için mümkün olması ve bunun da ancak araya bir dönem girdikten sonra gerçekleşebilmesi önemli bir değişiklik olacaktır. Bu çerçevede, belirli kişilerin doğrudan ya da Genel Merkezlerin belirli kişiler aracılığı ile il bazında partilere tamamen hakim olması da engellenebilecektir.

Öneri:

Madde 19 -

Siyasi partilerin il teşkilatı; il kongresi, il başkanı, il yönetim kurulu ve il disiplin kurulundan oluşur.

İl kongresi, sayısı altıyüzden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince seçilen delegelerden oluşur. **O ilin eski ve yeni parlamento üye** -

leri ile yönetim ve disiplin kurulları başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptirler . Ancak geçici il yönetim kurulu başkanı ve üyelerinden delegesi sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakları yoktur.

İl kongresi, büyük kongrenin yapılmasına engel olmayacak şekilde parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanır.

İl yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda üyeden oluşur. Bu sayı 7'den az olamaz.

İl başkanı ile il yönetim kurulu il kongresince seçilir. İl başkanı ile yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çekirme kararı 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır.

İşten el çekirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırkbeş gün içinde il kongresinin toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçmesi zorunludur. Bu süre, yeni atamalarla veya başka yollarla uzatılamaz . Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değil ise, kongre eski delegelerle toplanır.

Kırkbeş günlük süre içinde, kongre toplanıp yeni il yönetim kurulu seçilmez ise, o ilde parti il teşkilatı infisah etmiş sayılır. Parti genel merkez karar ve yönetim organı, o ilde üç yıl süre ile il yönetim kurulu oluşturamaz. Bu süre içinde yapılacak milletvekili ve mahalli idareler seçimlerine, parti, o ilde katılamaz.

İl başkanı en çok üç yıl için seçilir.

Bir kişi, en fazla iki dönem için seçilebilir. Ancak, bir dönem ara vermeden ikinci kez yeniden seçilmek mümkün değildir .

İl teşkilatında bir il disiplin kurulu bulunur. İl disiplin kurulunun üye sayısı ve bu üyelere atanacak nitelikler parti tüzüğünde belirtilir.

Bu maddede yazılı kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağırılacağı parti tüzüğünde açıklanır.

8) İlçe Teşkilatı:

Mevcut Düzenleme:

Madde 20 -

(Değişik:31/3/1988 - 3420/3.md.) Siyasi partilerin ilçe teşkilatı, ilçe kongresi, ilçe başkanı, ilçe yönetim kurulu ve belde teşkilatından meydana gelir. Parti tüzüğünde ilçe disiplin kurulu teşkili de öngörülebilir. Bir ilçede teşkilatlanma, ilçe sınırları içerisindeki beldelerin en az yarısında teşkilat kurmayı gerektirir. Belde sayısı üç veya daha az ise beldenin sadece birinde teşkilat kurulmuş olması yeterlidir.

(Değişik:31/3/1988 - 3420/3.md.) İlçe kongresi, ilçe ve çevresindeki köy ve mahallelerde partinin son genel seçimde aldığı oy sayısına göre, seçime katılmamış partilerde ise üye sayısına göre, bu Kanunun 10 uncu maddesinde gösterilen siyasi partiler sicilinde kayıtlı ilgili parti üyelerinin seçtikleri, sayısı 400'ü aşmayan delegelerden oluşur. **İlçe yönetim kurulu ve varsa ilçe disiplin kurulu başkan ve üyeleri ilçe kongresinin tabii üyeleridir** . Geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptir. Ancak geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakkı yoktur.

(Değişik: 28/3/1986-3270/6 md.) Delege seçimleri; köy ve mahallelerde partinin bu yerlerde son genel seçimde aldığı oy miktarı, seçime katılmamış partilerde ise üye sayısı esas alınmak suretiyle bu yerlere verilecek kontenjanlara göre yapılır. Köy ve mahallelerdeki üye sayısı delege kontenjanı verilmesini gerektiren nispetin altında ise bu durumdaki köy ve mahallelerin diğer köy ve mahallelerle birleştirilerek delege seçilmesi mümkündür.

Yapılan delege seçimleri bir tutanakla tespit edilerek, tutanak parti ilçe başkanlığına gönderilir.

Parti tüzüğünde, münhasıran delege seçimi işlemlerini yürütmek üzere köy veya mahallelerdeki üyelerden birinin görevlendirilmesi öngörülebilir .

Delege seçimiyle ilgili diğer hususlar parti tüzüğünde gösterilir .

(Değişik: 23/5/1987-3377/12 md.) İlçe kongresi, il kongresinin yapılmasına engel olmayacak şekilde parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanır.

(Değişik: 21/5/1987 - 3370/7 md.) İlçe yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda üyeden oluşur. Bu sayı 5'ten az olamaz.

İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulu ilçe kongresince seçilir. İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun; seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. **İşten el çektirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde ilçe kongresi toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır** .

(Değişik:28/3/1986 - 3270/6 md.) **İlçe başkanı en çok üç yıl için seçilir** .

(Mülga fıkra:17/5/1990 - 3648/1 md.)

Bu maddede yazılı kurulların görev ve yetkileri ile yedek üyelerinin sayısı ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde gösterilir.

Siyasi partilerin, illerin merkez ilçelerinde teşkilat kurmaları hususunda ilçe teşkilatına ilişkin hükümler uygulanır.

* * *

Kanunda yer alan bu maddenin üç ayrı madde halinde ayrılması ve Kanunun 20. maddesinden sonra gelmek üzere, (20 a) ve (20 b) sıra numaraları ile yeni iki maddenin eklenmesi öngörülmektedir .

* * *

Gerekçe:

İlçe Kongrelerine katılacak temsilcilerin, eski kanunda olduğu gibi, sadece İlçe yöneticileri ile sınırlı olmaması, hem partinin ilçe düzeyi ile il düzeyini ve merkezini politikalar oluşturmaları açısından birbirine bağlayabilecek, hem de ilçenin sadece kendi yerel sorunları ile değil, partinin el atmakla yükümlü olduğu tüm genel sorunlarla ilgilenmesini sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, sadece ilçe yöneticilerinin değil, o ilçeye kayıtlı bulunan tüm parlamenterlerin, il genel meclisi ve belediye meclisi başkan ve üyelerinin de katılmaları ile, ilçe kongreleri hem demokratik katılıma araç olmuş olacak, hem de herşeyden önemlisi, parti liderlerinin daha zor etki edebileceği eski, etkin ve parti politikasını yönlendirmiş, etkilemiş partililerin, partinin temel platformlarında etkin olmalarını mümkün kılacaktır.

Bu çerçevede, yine sadece yeni milletvekillerinin değil, eski ve yeni tüm parlamenterlerin (milletvekili ve senatörler) katılma imkanlarının sağlanması, partinin geleneklerini ve geçmişle bağlantılarını arttırabilecek, ayrıca Genel Merkezlerin etkilerinden nisbeten de olsa kopabilme imkanı olan kişilerin, bu demokratik işlevi daha rahatlıkla yerine getirebilmeleri sağlanmış olacaktır.

Öneri:

Kanunun 20. maddesi yerine, eski düzenlemenin ilk iki fıkrası, değiştirilmek suretiyle, yeni 20. madde olmalıdır.

İlçe teşkilatı

Madde 20 -

Siyasi partilerin ilçe teşkilatı, ilçe kongresi, ilçe başkanı, ilçe yönetim kurulu ve belde teşkilatından meydana gelir. Parti tüzüğünde ilçe disiplin kurulu teşkili de öngörülebilir. Bir ilçede teşkilatlanma, ilçe sınırları içerisindeki beldelerin en az yarısında teşkilat kurmayı gerektirir. Belde sayısı üç veya daha az ise beldenin sadece birinde teşkilat kurulmuş olması yeterlidir.

İlçe kongresi, ilçe ve çevresindeki köy ve mahallelerde partinin son genel seçimde aldığı oy sayısına göre, seçime katılmamış partilerde ise üye sayısına göre, bu kanunun 10 uncu maddesinde gösterilen siyasi partiler siciline kayıtlı ilgili parti üyelerinin seçtikleri, sayısı 400'ü aşmayan delegelerden oluşur.

O ilçeye kayıtlı eski ve yeni parlamento üyeleri, il genel meclisi ve belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri ile İlçe yönetim kurulu ve varsa ilçe disiplin kurulu başkan ve üyeleri ilçe kongresinin tabîi üyeleridir . Geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptir. Ancak geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanmaya hakkı yoktur.

İlçe kongresi, il kongresinin yapılmasına engel olmayacak şekilde parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanır .

* * *

Kanunun 20. maddesinin ilk iki fıkrası dışında kalan, 3, 4, 5 ve 6. fıkralarının değiştirilerek yeni (20 a) maddesi biçiminde düzenlenmesi öngörülmektedir.

Gerekçe:

Siyasi Partiler rejiminde en kötü ve en antidemokratik uygulamalardan biri de, parti bünyesinde yapılan delege seçimleridir. Bu seçimlerin, demokratik esaslara göre yapılmaması partilerde sürekli olarak eleştiri konusu olmuştur. Üstelik, partinin milletvekili adaylarının seçilmesi konusunda da her zaman bu delege yönteminin zararları üzerinde durulmuştur. Oysa, delege seçimlerinin demokratik ve hukuka uygun yapılması durumunda partinin taban ile bağlantısı sağlanacak, Genel merkezin neredeyse tüm adayları merkez yoklaması yoluyla ataması engellenecek ve demokrasiye uygun bir işleyiş gerçekleştirilebilecektir.

Bu nedenle, delege seçimlerinin çok ayrıntılı bir biçimde düzenlenmesi gereklidir. Bu yönde, delege seçimlerinde kullanılacak üye listelerinin yazımı ve denetimi, delege seçimlerinin yapılış usulleri ve süreci ve bu konudaki yargısal denetim, ayrı bir madde olarak düzenlenmek durumundadır.

Bu konunun yasa ile tam olarak, ayrıntıları ile düzenlenmemesinin ya da parti tüzüklerine bırakılmasının ne denli sıkıntılara ve antidemokratik uygulama ve sonuçlara yol açtığı ortadadır.

Öneri:

Delege Seçimleri

Madde 20 a -

Delege seçimleri; köy ve mahallelerde partinin bu yerlerde son genel seçimde aldığı oy miktarı, seçime katılmamış partilerde ise üye sayısı esas alınmak suretiyle bu yerlere verilecek kontenjanlara göre yapılır. Köy ve mahallelerdeki üye sayısı delege kontenjanı verilmesini gerektiren nispetin altında ise bu durumdaki köy ve mahallelerin diğer köy ve mahallelerle birleştirilerek delege seçilmesi mümkündür.

Delege seçimine katılacak partili üyelerin listesi, parti ilçe yönetim kurulunun başvurusu üzerine, ilçe seçim kurulu tarafından Cumhuriyet Başsavcılığından istenir .

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gönderilecek üye listelerinde, Kanunun 10.maddesinin (b) bendinde gösterilen ayrıntılı bilgilerin eksiksiz mevcut olması gereklidir .

Delege seçimleri, köy ve mahallelerde, bu listelerde yer alan partili üyelerin iştirakiyle yapılır. Aksi halde, İlçe Seçim Kurulu kararı ile seçim yapılmamış sayılır .

Delege tespiti için yapılan köy ve mahalle toplantılarının, parti il ve ilçe binalarının dışında, her delege seçimi için kendi köy ya da mahallesinde, umuma açık bir yerde yapılması zorunludur. Köy ve mahalle delege tespit toplantıları üyelere taahhütlü mektupla duyurulur .

Delege tespitinin yapılacağı yer ve tarih, İlçe Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir .

İlçe Seçim Kurulu Başkanı veya onun ilçede görevli kamu görevlileri arasından belirleyeceği üç kişilik bir heyet, mahalle delege seçimlerinin belirlenen gün ve saatte, belirlenen yerde, İlçe Seçim Kurulunca onaylı üye listeleri ile yapıldığını ve yasalara ve demokratik usullere uygun olarak yürütüldüğünü, seçimin başlama ve bitiş saatlerine riayet edildiğini denetler .

Bu Heyetin hazırlayacağı rapor, İlçe Seçim Kurulu Başkanlığına teslim edilir. Heyetin, yukarıdaki hususlardan birine uygun davranılmadığı yönündeki raporu üzerine, delege seçimlerinin geçerli olmadığına İlçe Seçim Kurulu karar verir. Bu konuda, heyet raporlarına veya kararlarına karşı yapılacak itirazlar da İlçe Seçim Kurulu tarafından kesin olarak karara bağlanır .

Yapılan delege seçimleri bir tutanakla tespit edilerek, tutanak parti ilçe başkanlığına gönderilir.

Delege seçimiyle ilgili diğer hususlar parti tüzüğünde gösterilir.

* * *

Kanunun 20. maddesinin 7. fıkradan başlamak suretiyle mevcut fıkralarının değiştirilerek yeni (20 b) maddesi biçiminde düzenlenmesi öngörülmektedir.

Gerekçe:

Siyasi partilerde Genel Merkez baskısının hissedilmesine neden olan aksaklıkların en başında gelen konulardan biri, İlçe Yönetim Kurullarının feshedilebilmesi imkanı ve bu şekilde bir fesih gerçekleştikten sonra Kanunda aksi yer almasına karşın kanuni süre olan otuz gün içinde yeni yönetimlerin seçilmemesidir. Genel mer-

kezler, hoşlarına gitmeyen ilçe yönetimlerini feshetmekte, yerine yenisini "atamakta" ve daha sonra yeni atamalarla bu otuz günlük süreyi ihlal etmektedirler. Hatta, bu doğrultuda, o ilçedeki üyelerin silinmesi ya da üyeliklerin düşürülmesi yoluna da gidilmektedir. Böylece, Merkez, kendilerine doğrudan bağlı yöneticilerle ilçe ölçeğinde partiyi yönetebilmektedir. Sonuç olarak, İlçe yönetimlerinin ve giderek siyasi partilerin taban ile bağlantısı kalmamaktadır. Bu nedenle, İlçe Yönetim Kurulunun feshedilmesi ve hangi nedenle olursa olsun kanuni süre içinde yenisinin kurulmaması durumunda, partinin, demokratik işleyişe uymayan bir parti olması nedeniyle, en demokratik işlevi olan, seçimlere o ilçede katılma imkanı da elinden alınmalıdır. Böyle bir müeyyide, partilerin bu, son derece antidemokratik uygulamalarını sona erdirmeleri sonucuna yol açacaktır.

Bunun yanı sıra, siyasi partilerde, illerde olduğu gibi, ilçe bazında da ilçe başkanları, diğer tüm yöneticiler gibi, bir kez seçildikten sonra, kendine bağlı kişilerle gerekli örgütlenmeyi sağlamakta ve bir daha, çok uzun süreler içinde o görevde kalma mücadelesini sürdürmektedir. Oysa, bir partide, bir İlçe Başkanlığını yürütecek sadece bir tek kişinin bulunabileceğini düşünmek mümkün değildir. Türkiye’de demokratik işleyişin tam sağlanmamış olması da bu tür değişikliklerin kendinden oluşmasını pek mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle, aynen İl başkanlığı için olduğu gibi, İlçe Başkanlığı için de, seçilmenin sadece iki dönem için mümkün olması ve bunun da ancak araya bir dönem girdikten sonra gerçekleşebilmesi önemli bir değişiklik olacaktır. Bu çerçevede, belirli kişilerin doğrudan, ya da Genel Merkezlerin, belirli kişiler aracılığı ile ilçe bazında partilere tamamen hakim olması da engellenebilecektir.

Öneri:

İlçe Yönetim Kurulu

Madde 20 b -

İlçe yönetim kurulu, parti tüzüğüünün göstereceği sayıda üyeden oluşur. Bu sayı beşten az olamaz.

İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulu, ilçe kongresince seçilir. İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun; seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim

kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çekme kararı 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır.

İşten el çekme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde il kongresinin toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçmesi zorunludur. Bu süre, yeni atamalarla veya başka yollarla uzatılamaz. . Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değil ise, kongre eski delegelerle toplanır.

Otuz günlük süre içinde, kongre toplanıp yeni ilçe yönetim kurulu seçilmez ise, o ilçede parti ilçe teşkilatı infisah etmiş sayılır. O ilçede üç yıl süre ile, atama suretiyle ilçe yönetim kurulu oluşturulamaz. Bu süre içinde yapılacak milletvekili ve mahalli idareler seçimlerine, parti, o ilçede katılamaz.

İlçe başkanı en çok üç yıl için seçilir.

Bir kişi, en fazla iki dönem için seçilebilir. Ancak, bir dönem ara vermeden ikinci kez yeniden seçilmek mümkün değildir.

Bu maddede yazılı kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağırılacağı parti tüzüğünde açıklanır.

Siyasi partilerin illerin merkez ilçelerinde teşkilat kurmaları hususunda ilçe teşkilatına ilişkin hükümler uygulanır.

9) Parti Adaylarının Tespiti

Mevcut Düzenleme:

Madde 37 -

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/9 md.) Siyasi partiler, milletvekilliği genel veya ara seçimlerinde, adaylık için müracaat eden ve adaylığı uygun bulunanlar arasından, adayların tespitini; serbest, eşit, gizli oy açık tasnif esasları çerçevesinde, tüzüklerinde belirleyecekleri usul ve esaslardan herhangi biri veya birkaçı ile yapabilirler.

(...) (1), partilerin tüzüklerinde gösterilen merkez yoklaması dışındaki parti aday seçimleri seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılır.

Partilerin tüzüklerinde herhangi bir seçim çevresinde bütün üyelerin iştiraki ile yapacakları ön seçimde bu Kanunun ön seçimlerle ilgili hükümleri uygulanır.

Aday tespitinin yapılacağı gün, Yüksek Seçim Kurulu tarafından genel seçimlerden en az yetmişbeş gün önceki bir tarih olarak belirlenip ilan edilir. Seçime katılacak bütün siyasi partilerin tüzüklerindeki usullere göre il ve ilçelerde yapacakları aday tespitleri bütün yurttaki aynı günde yapılır.

Genel seçimler için kabul edilen seçim çevresi, aday tespiti için de esas alınır.

Gerekçe:

Bu Kanunun, tüm partiler için antidemokratik işleyen en önemli hususlarından biri, partinin milletvekili adaylarının saptanması konusudur. Partilere, aday saptama işini merkez yoklaması ile yapma imkanını tanıyan Kanun hükmü, sonuç olarak tüm siyasi partilerin kullandıkları ve partilerin "lider sultanı" olarak adlandırılan olgu ile tanımlanmalarına neden olan bir düzenlemedir. Bunun sonucunda, tüm partiler tüm adaylarını merkez yoklaması ile (esas itibarı ile de genel merkez tarafından) atayabilmektedir. Siyasi partilerin en fazla eleştirildiği, en anti demokratik olan bu yöntem, kamuoyu tarafından da çok eleştirilmekle birlikte, maalesef, ön seçim uygulayan partilerdeki delege ya da aday mücadeleleri partiyi zayıflatan bir etken olarak kabul edilmekte, bunu uygulamayan partilerin de güçlü noktası zannedilmektedir. Böyle bir yanlış algılama neredeyse genel bir doğru olarak kabul görür duruma gelmiştir.

Bu nedenle, partilerin demokratik işleyişlerinin sağlanması için, **"o seçim çevresinde yer alan tüm üyelerin"** katılacakları ya da **"yukandaki esaslara göre seçilen delegelerin"** katılacakları bir önseçimin zorunlu hale getirilmesi gereklidir. Partiler o iki yöntemden birini seçmekte ya da bazı usullerini tüzüklerinde belirlemekte serbest olmalıdırlar. Ancak, bu ayrıntılar dışında, bu iki modelden birini kabul etmek zorunda olmalıdırlar. Bu konunun yasa ile, tam olarak, ayrıntıları ile düzenlenmemesinin ya da parti tüzüklerine bırakılmasının ne denli sıkıntılara ve anti demokratik uygulama ve sonuçlara yol açtığı ortadadır.

Kanunda en son olarak, **belli oranda adayın** merkez yoklaması ile belirlenmesi yetkisinin Genel Merkeze tanınması, aday belirlenmesinde başarılı olamayabilecek, ancak parti ve ülke için yararlı olacak kişilerin de milletvekili olabilmeleri imkanını sağlayacaktır. Aynı zamanda, Genel Merkezin de, parti için ve programlarının başarısı için gerekli gördükleri **belli sayıda kişinin**, parti mücadelelerine girmeksizin, aday ve milletvekili olmaları imkanını getirecektir.

Öneri:

Madde 37 -

Siyasi partiler, milletvekilliği genel veya ara seçimlerinde, adaylık için müracaat eden ve adaylığı uygun bulunanlar arasından, adayların ve bunların siyasi parti aday listelerindeki sırasının tespitini; **o seçim çevresinde o siyasi parti üye kayıtlarına göre düzenlenen parti seçmen listesinde yer alan bütün üyelerin ya da Kanunun 20 ve 21. maddelerine göre seçilecek delegelerin, serbest, eşit, gizli oy açık tasnif esasları çerçevesinde oy kullanacakları bir ön seçim ile yapmak zorundadırlar** .

Partilerin aday seçimleri seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılır .

Siyasi partiler, ön seçim yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının % beşini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, ön seçim tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez adayı gösterebilirler .

Partilerin tüzüklerinde herhangi bir seçim çevresinde bütün üyelerin ya da delegelerin iştiraki ile yapacakları ön seçime ilişkin olarak, bu Kanunun ön seçimlerle ilgili hükümleri uygulanır.

Aday tespitinin yapılacağı gün, Yüksek Seçim Kurulu tarafından genel seçimlerden en az yetmişbeş gün önceki bir tarih olarak belirlenip ilan edilir. Seçime katılacak bütün siyasi partilerin tüzüklerindeki usullere göre il ve ilçelerde yapacakları aday tespitleri bütün yurttaki aynı günde yapılır.

Genel seçimler için kabul edilen seçim çevresi, aday tespiti için de esas alınır.

10) Disiplin Kurullarının Çalışması

Mevcut Düzenleme:

Madde 55 -

Disiplin kurulları, üye tamsayısının en az üçte iki çoğunluğuyla toplanır ve hazır bulunanların çoğunluğuyla karar verir. Ancak 101 inci maddenin (d – 1) bendin-

de gösterilen haller dışında, partiden kesin çıkarma cezaları için üye tamsayısının çoğunluğunun kararı gereklidir.

Disiplin kuruluna sevk edilen partili, yazılı veya sözlü savunma hakkına sahiptir. Savunma için süre, savunmaya çağrı belgesinin ilgiye tebliği tarihinden başlamak üzere onbeş gündür. Ancak, seçimlerde veya herkesin gözü önünde açıkça veya yayın yoluyla işlenen disiplin suçlarında bu süre yedi gündür. Savunma süresini geçirenler, savunma hakkından vazgeçmiş sayılırlar. Savunmaya çağırma, disiplin kurulu başkanlığınca yazı ile yapılır. Bu yazıda uygulanması istenen disiplin cezası ile bu cezanın istenmesine sebep olan fiiller açıkça gösterilir.

Gerekçe:

Mevcut kanunda, partiler açısından son derece eksik düzenlenen hususlardan biri de "disiplin cezaları ve disiplin kurullarının çalışma biçimidir". Genel Merkezle bir şekilde anlaşmazlığa düşen üyeler, belli gerekçelerle disiplin kurullarına sevk edilebilmekte ve kararlar süratle verilmeyerek geciktirilmekte, bu suretle, üyenin parti içindeki faaliyetleri, süresi belli olmayan bir biçimde dondurulmaktadır. Bu imkânın, partilerde üyeyi baskı altında tutmaya yarayan düzenlemelerden biri olduğu uygulamada ortaya çıkmaktadır. Oysa, bu işleyişin mümkün olduğunca çabuk yapılması hem üyeyi mağdur olmaktan kurtarabilecek, hem de disiplin gibi önemli bir hususu parti içi demokrasiyi zedeleyen bir kurum haline dönüşmekten kurtaracaktır.

Öneri:

Madde 55 -

Disiplin kurulları, üye tamsayısının en az üçte iki çoğunluğuyla toplanır ve hazır bulunanların çoğunluğuyla karar verir. Ancak 101 inci maddenin (d – 1) bendinde gösterilen haller dışında, partiden kesin çıkarma cezaları için üye tamsayısının çoğunluğunun kararı gereklidir.

Disiplin kuruluna sevk edilen üyeye, kendisini disiplin kuruluna sevkeden merciin sevk yazısını ve gerekçelerini bildiren ve isnad edilen suç ve fiilleri ayrıntılı olarak açıklayan bir yazı tebliğ edilir .

Disiplin Kurulu, savunmanın yapılmasını müteakip onbeş gün içinde karar verir. Bu sürenin sona ermesine rağmen karar verilmemesi durumunda, dosya işleminden kaldırılmış sayılır .

11) Disiplin İşleriyle İlgili Görüşme ve Karar Yasağı

Mevcut Düzenleme:

Madde 56 -

Disiplin kurullarına sevk yetkisine sahip bulunan parti organ ve mercilerinin kararları ile disiplin kurullarınca verilen disiplin cezaları hakkında, siyasi partilerin her kademesindeki kongrelerinde görüşme yapılamaz ve bu konularda karar alınamaz.

58 inci madde hükmü saklıdır.

Gerekçe:

Yukarıdaki maddede olduğu gibi, disiplin cezalarının yargısal denetimi konusunun da açık olarak düzenlenmesi gereklidir. Bu suretle, disiplin gibi önemli bir husus parti içi demokrasiyi zedeleyen bir kurum haline dönüşmekten kurtulacaktır.

Bunun yanısıra, "parti merkez karar ve yönetim kurullarının" kararları ile üyeliğin silinmesi imkanının varlığı, partiyi ve parti üyelerini, Genel Merkez ve lider bas-kısı altına sokan noktalardan biridir.

Bu nedenle, bu iki hususun kanunda açıkça düzenlenmesi zorunludur.

Öneri:

Disiplin İşleriyle İlgili Görüşme, Karar Yasağı ve Denetimi

Madde 56 -

Disiplin kurullarına sevk yetkisine sahip bulunan parti organ ve mercilerinin kararları ile disiplin kurullarınca verilen disiplin cezaları hakkında, siyasi partilerin her kademesindeki kongrelerinde görüşme yapılamaz ve bu konularda karar alınamaz.

Parti merkez karar ve yönetim kurullarının kararı ile üyelik silinemez.

58 inci madde hükmü saklıdır.

Hakkında partiden veya gruptan geçici veya kesin çıkarma cezası verilen parti üyesi, verilen kararın Anayasa'nın 69.maddesinde öngörülen parti içi demokrasi ilkesine, kanuna, parti tüzüğüne ve iç yönetmeliğe aykırı bulunduğu iddiasıyla, parti itiraz yollarını kullandıktan sonra, otuz gün içinde, nihai çıkarma kararını veren merciin bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine itiraz edebilir. Mahkeme, bu itirazları, diğer işlerden önce ve en geç otuz gün içinde basit muhakeme usulüne göre inceleyerek karara bağlar. Bu karar kesindir .

II. Siyasi Partilerle İlgili Yasaklar Rejimi

1) Demokratik Devlet Düzeninin Korunması İle İlgili Yasaklar

Mevcut Düzenleme:

Madde 78 -

Siyasi partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasanın başlangıç kısmında ve 2 nci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3 üncü maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerini; **egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği esasını** ; Türk Milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya **hiçbir kinse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü** ; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) **Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleş-tirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar** .

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) **Genel ahlak ve adaba aykırı, amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar** .

f) Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar.

Gerekçe:

Kanunun 78. maddesinde yeralan ve demokratik Devlet düzenini korumaya yönelen bazı yasaklar, çok belirgin olmamaları ve partiler rejimine demokratik bir ülkede olması mümkün ölçünün ötesinde sınırlamalar getirdikleri için, metinden çıkartılmak durumundadır. Bu yönde bir değişiklik, aynı zamanda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasal partiler ve özellikle düşünce özgürlüğü alanındaki içtihadı ile de uyum gösterecektir.

Nitekim, bu çerçevede, kanun metninde yer alan bazı önemli ve yaşamsal yasaklar saklı kalmakla birlikte, "egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu esasını değiştirmek" veya "sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini .... savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlamak" gibi günümüzde parti yasaklama nedeni kabul edilmeyen yasakların metinde yer almaması yerinde olacak ve partiler rejiminin demokratikleşmesinin yolunu açacaktır.

Öneri:

Madde 78 -

Bu maddede yer alan ve demokrasi anlayışını zorlayan bazı ibare ve fıkraların değiştirilmesi ya da kaldırılması öngörülmektedir.

2) Devletin Tekliği İlkesinin Korunması

Mevcut Düzenleme:

Madde 80 -

Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı Devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacını güdemezler **ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar** .

Gerekçe:

Devletin tekliği ilkesi ya da diğer bir ifade ile "üniter Devlet" anlayışı, Türkiye'de üzerinde en önemli durulan maddelerden biridir ve korunması zorunlu bir te-

mel ilke olarak algılanmaktadır. Ancak bir partinin bu ilkeyi sadece tartışmasının değil, **"açık bir biçimde tehlikeye düşürecek"** faaliyetlerde bulunmasının yasaklandığı, belirgin bir biçimde kanun metnine dahil edilmelidir.

Bu suretle, "üniter devlet" anlayışının özellikle ortadan kaldırılması yönünde faaliyet gösteren partiler bu yasaklamanın kapsamına girecek, buna yönelmeyen, farklı bir anlayış içinde eleştiri getiren, ancak bu temel ilkeyi tehlike içine atma kasdına yönelmeyen diğer partiler bu kapsam dışında varlıklarını rahatlıkla sürdürebileceklerdir. Bu tür bir yaklaşım ve düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin "Sosyalist Parti", "Türkiye Birleşik Komünist Partisi" kararları ile kabul ettiği ölçütlere de uygun olacaktır.

Öneri:

Madde 80 -

Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliği (üniter devlet) ilkesini değiştirmek amacını güdemezler ve **bu ilkeyi açık bir biçimde tehlikeye düşürecek herhangi bir faaliyette bulunamazlar** .

3) Azınlık Yaratılmasının Önlenmesi

Mevcut Düzenleme:

Madde 81 -

Siyasi partiler:

a) **Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmezler .**

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c) Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plaklar,

ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla yasaklanmış diller dışındaki **yabancı** bir dile çevrilmesi mümkündür.

Gerekçe:

Yukarıdaki maddede olduğu gibi, bu maddede de, yine amacın, Devletin tekliği ilkesi ya da diğer bir ifade ile "üniter Devlet" anlayışının korunması olduğu açıktır. Ancak bir partinin bu ilkeyi sadece tartışmasının değil, "açık bir biçimde tehlikeye düşürecek", ortadan kaldıracak faaliyetlerde bulunmasının yasaklandığı muhakkaktır. Bu nedenle, Türkiye’de etnik partiler tehlikeli addedilerek faaliyetlerine yasak getirilmiştir. Bu çerçevede, diğer yasaklar devam ederken, bu temel anlayışın dışında, gereksiz ve ölçüsüz sınırlamalar getiren ibareler kaldırılmalı, gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Öneri:

Madde 81 -

Bu maddenin belirli fıkra ve ibarelerinin tamamen kanun metninden çıkarılması gereklidir.

4) Diyanet İşleri Başkanlığının Yerinin Korunması

Mevcut Düzenleme:

Madde 89 -

**Siyasi partiler, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşü -
nüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edi -
nerek özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan
Diyanet İşleri Başkanlığının, genel idare içinde yer almasına ilişkin Anaya -
sanın 136 ncı maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler .**

Gerekçe:

Bir ülkede, Diyanet İşleri Başkanlığının genel idare içinde yer alması ve "laik Devlet" anlayışı ile çelişme göstermeksizin, varlığını devam ettirmesi mümkündür. Ancak, demokrasinin gereği olarak, partiler ve kişilerin, bir devlet organı olan Di-

yanet İşleri Başkanlığının rolünü, işlevini ve konumunu tartışma konusu yapabilmeleri de aynı biçimde mümkündür. Bunun tek sınırı, "laik Devlet ilkesinin" açıkça ortadan kaldırılmasını amaçlayan faaliyetlerde bulunulup bulunulmadığıdır.

Bu nedenle, Kanunun 89. maddesinde yer alan ve laik Devlete karşı faaliyetleri ve bu ilkenin tehlikeye düşürülmesini değil, sadece demokratik düşünce ve eleştiriye yasaklayan bu düzenlemenin tamamen ortadan kaldırılması gereklidir.

Öneri:

Madde 89 -

Bu maddenin tamamen kanun metninden çıkarılması gereklidir.

5) Tüzük ve Programlar İle Parti Faaliyetlerine İlişkin Sınırlamalar

Mevcut Düzenleme:

Madde 90 -

Siyasi partilerin tüzük, program ve faaliyetleri Anayasa ve bu Kanun hükümlerine aykırı olamaz.

Siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları gibi seçimlerde başka bir partiyi destekleme kararı da alamazlar .

Gerekçe:

Kanunun 90. maddesinin ikinci fıkrası, "partilerin, seçimlerde başka bir partiyi desteklemesini" engellemektedir. Oysa bu, diğer ülkelerde çok sık rastlanılan bir olgu olup, hatta iki turlu çoğunluk sisteminin uygulandığı Fransa gibi ülkelerde bu seçim sisteminin başarılı olabilmesi için, seçimin ikinci turunda, mutlaka yapılması gerekli bir durumdur. Bu nedenle, seçimlerde partiler arasında ittifaklar kurulmasını, bir partinin başka bir partiyi desteklemesini yasaklayan bu düzenleme kaldırılmalıdır.

Öneri:

Madde 90 -

Siyasi partilerin tüzük, program ve faaliyetleri Anayasa'ya ve bu Kanun hükümlerine aykırı olamaz.

6) Kullanılmayacak Parti Adları ve İşaretler

Mevcut Düzenleme:

Madde 96 -

(Değişik birinci fıkra : 19/6/1992 - 3821/8 md.) Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan veya siyasi parti siciline kayıtlı bulunan siyasi partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri başka bir siyasi partice kullanılmayacağı gibi, daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamalar da siyasi partilerce kullanılmaz.

(Değişik: 19/6/1992 - 3821/8 md.) Kurulacak siyasi partiler, kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar.

Komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal sosyalist, din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasi partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz.

Gerekçe:

Partilerin yasaklanması rejiminde dikkate alınması gerekli husus, söz konusu partinin tüzük ve programı ile ve üyelerinin faaliyetleri ile "demokratik, laik Devleti ve ülkenin bütünlüğünü" ortadan kaldırmayı ya da açıkça tehlikeye düşürmeyi ve bu yönde şiddet dahil her yolu denemeyi amaçlayıp amaçlamadığıdır.

Bu tür yasaklanan faaliyetler dışında, bir partinin sadece "adı" nedeni ile yasaklanması, günümüzde demokratik Devlet ve çoğulculuk anlayışlarına uygun değildir. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin "Türkiye Birleşik Komünist Partisi" kararında, bir partinin sadece adı nedeni ile yasaklanamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

Bu yönde, sadece, söz konusu partinin "etnik bir parti" olduğunu ya da mezhep partisi olduğunu belirleyen diğer bir ifade ile sadece belli "inançlarda, mezheplerde, etnik kimliklerde olan kişilerin, grupların partisi" olduğunu gösteren ibare ya da adların kullanılmaması yönünde Türkiye'de belli bir hassasiyet olduğu, bunun Türkiye'de rahatsızlık yaratacağı düşünüldüğü ve demokratik ülkelerin mevzuatlarında da rastlanıldığı için bu tür sınırlamalar devam ettirilebilir.

Bu doğrultuda, maddenin son fıkrasında yer alan "parti adlarına" ilişkin yasaklamanın yeniden düzenlenmesi zorunludur.

Öneri:

Madde 96 -

(Değişik birinci fıkra : 19/6/1992 - 3821/8 md.) Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan veya siyasi parti siciline kayıtlı bulunan siyasi partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri başka bir siyasi partice kullanılmayacağı gibi, daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamalar da siyasi partilerce kullanılmaz.

Kurulacak siyasi partiler, Anayasa Mahkemesince kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar.

Din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasi partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz.

7) Anayasadaki Yasaklara Aykırılık Halinde Partilerin Kapatılması

Mevcut Düzenleme:

Madde 101 -

Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı;

a) Bir siyasî partinin tüzük ve programının Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, **eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırılığı olması, sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlaması, suç işlenmesini teşvik etmesi** ,

b) **Bir siyasî partinin, Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespiti** ,

c) Bir siyasî partinin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddî yardım alması

Hallerinde verilir.

Gerekçe:

Kanunun 101. maddesinde getirilen "parti kapatılması halleri", yapılan daha önceki kısmi değişiklikler nedeniyle, Anayasa'daki kapatma hallerinin tümünü kapsamamaktadır. Örneğin Anayasa'da yer alan "bir partinin temelli kapatılan bir partinin devamı olduğunun tespiti halinde" hukuksal sonucun ne olacağı kanun hükmünde yer almamaktadır. Parti bu durumda kapatılmakta, ancak bu müeyyidenin kapatma olduğu, o müeyyideyi düzenleyen yasal hükümde bulunmamaktadır.

Bunun yanı sıra, "partilerin kapatılmasında önemli bir neden oluşturan" ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadında da yer alan "kişilere, toplumun bir bölümüne karşı şiddet kullanılmasını teşvik etme, şiddeti bir mücadele yöntemi olarak benimseme ve demokratik olmayan çözümleri gerçekleştirmeyi amaçlama, demokratik olmayan çözümlere yönelme" hallerinin kanun metnine açık bir biçimde yerleştirilmesi gereklidir.

Aynı şekilde, daha önce mevcut olmayan ve şimdi getirilen "ara müeyyidelere" uygun davranmamanın "nihai müeyyidesi" olarak "ara müeyyidelere karşın, gerekli değişikliği yapmama halinin de" kapatılma nedeni olarak yasal düzenlemeye eklenmesi gereklidir.

Bu çerçevede, yasal düzenlemede yer alan ve "eşitlik, hukuk devleti" gibi ilkelere aykırılık türünden, son derece muğlak, belirsiz kavramların hem Anayasal, hem de yasal düzenlemelerden çıkartılması gereklidir. Zaten bu kavramları, "demokratik olmayan çözümler önermek, şiddet gibi hukuk dışı yollara başvurmak suretiyle gerçekleştirmek isteyen partilerin yasaklanması" metinde yer almaktadır.

Yapılması gereken başka bir değişiklik de, Anayasada da getirilen "odak olma" koşulunu belirginleştiren ve Anayasa Mahkemesinin takdir sınırlarının çerçevesini belirleyen bir ibarenin, bu yasaklama nedenini oluşturan bende dahil edilmesidir.

Söz konusu değişiklikler parti kapatma hallerinin nelerden ibaret olduğunu tartışmaya yer vermeyecek biçimde belirleyecek, bu konuda yapılan kısmi değişiklikler nedeniyle ortaya çıkan dağınıklığı önleyecek ve "partiler rejimi" üzerindeki hukuksal tartışmaları sona erdirecektir.

Öneri:

Madde 101 -

Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı:

a) Bir siyasi partinin tüzük ve programının, **Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olması, herhangi bir diktatörlüğü yerleştirme** -
yi amaçlaması, kişilere, toplumun bir bölümüne ya da Devlet görevlilerine -
karşı şiddet kullanımını öngörmesi, teşvik etmesi, şiddeti bir mücadele ara -
cı olarak benimsemesi, göstermesi ve Cumhuriyet Başsavcılığının veya Ana -
yasa Mahkemesinin ihtarlarına ya da Anayasa'nın 69.maddesi doğrultusunda -
da getirilen diğer ara müeyyidelere rağmen, bu yönde değişiklik yapmayı
reddetmesi ,

b) bir siyasi partinin, Anayasa'nın 68. maddesinin **dördüncü fıkrasında yazı** -
lan ilkeleri ortadan kaldırmak yönünde açık ve mevcut bir tehlike oluştura -
cak nitelikte eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince
tespiti,

c) bir siyasi partinin, yabancı Devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alması,

d) **Tüzük, program ve faaliyetlerinin incelenmesi sonucunda, temelli ka** -
patılan bir partinin devamı olduğunun Anayasa Mahkemesince tespiti ,

hallerinde verilir.

8) Yeni Madde Önerisi

Kanunun 103 ile 104. maddeleri arasına gelmek üzere yeni bir madde eklenmesi öngörülmektedir.

Gerekçe:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Türkiye'de parti yasaklamalarına ilişkin kararlarında da görüldüğü üzere, "bir partinin kapatılması, özellikle o partinin eylemlerinden, şiddeti bir araç olarak benimsemesi halinden, şiddeti siyasal bir yöntem olarak kullanması halinden" kaynaklanmalıdır. Bunun dışında, bir partinin sadece tüzük ve programından ötürü kapatılması durumu, pek sık rastlanılan ve demokratik olan bir kapatma nedeni değildir. Türkiye'de Siyasi Partiler Kanununun getirdiği düzenleme ise bu gerçeğe uygun değildir.

Bu nedenle, yeni bir düzenleme ile, ilk olarak, bu durumdaki partilere "**durumun ihtar edilmesi**" , bu ihtara uymadıkları takdirde **diğer "ara müeyyidelerin"**

uygulanması, ancak bu ara müeyyidelere karşın bu tutumu izlemeye devam ettiklerinin çok açık bir biçimde ortaya çıkması durumunda, en son aşama olarak **"partinin kapatılması müeyyidesinin"** uygulanması yerinde olacaktır. Böylece, söz konusu partinin tüzük ve programında yer alan ve "sınırlama nedeni olan hususları" gerçekleştirme, uygulamaya sokma iradesinin çok açık ve tartışmasız bir biçimde ortaya çıkması sağlanacak ve söz konusu kapatma müeyyidesi, ancak bu açık irade ortaya çıktıktan sonra uygulanmış olacaktır.

Öneri:

Bir Siyasi Partinin Tüzük ve Programının Anayasaya Aykırılığı

Madde -

Bir siyasi partinin tüzük ve programının, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olması, herhangi bir diktatörlüğü yerleştirmeyi amaçlaması, kişilere, toplumun bir bölümüne ya da Devlet görevlilerine karşı şiddet kullanımını öngörmesi, teşvik etmesi, şiddeti bir mücadele aracı olarak benimsemesi, göstermesi durumlarında, Cumhuriyet Başsavcılığı, söz konusu tüzük ve programın derhal değiştirilmesini ilgili partiye ihtar eder.

Siyasi parti, ihtarın tebliğinden itibaren onbeş gün içinde, istem yazısında belirtilen değişikliği yapmadığı takdirde, o parti aleyhine, Anayasa Mahkemesine, Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, aykırılığın niteliği ve ağırlığına göre, aşağıdaki yaptırımlardan birinin ya da kademeli olarak bir kaçının uygulanmasına karar verir;

- a) ihtar verilmesi,
- b) belirli bir süre Devlet yardımından veya siyasi parti mevzuatının partilere tanıdığı diğer ayrıcalıklardan yoksun bırakma,
- c) milletvekili genel veya ara seçimlerine ya da mahalli idareler seçimlerine katılma hakkını geçici olarak kaldırma.

Cumhuriyet Başsavcılığının veya Anayasa Mahkemesinin ihtarlarına ya da yukarıda izin verilen diğer ara müeyyidelere rağmen, altı ay içinde, ilgili siyasi partinin

bu yönde değişiklik yapmayı reddetmesi durumunda, Cumhuriyet Başsavcısı, Anayasa Mahkemesine bu siyasi partinin kapatılması için resen dava açar.

9) Diğer Sebeplerle Dava Açılması

Mevcut Düzenleme:

Madde 104 -

Bir siyasi partinin bu Kanunun 101 inci maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine, Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o siyasi parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. **Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesine bu siyasi partinin kapatılması için resen dava açar** .

Gerekçe:

Kanunun 104. maddesi, daha önceki 101. maddede yeralan "kapatma sebeplerinden" farklı yeni bir kapatma sebebi de getirmiştir. Ancak, bu durumun hangi hallerde gerçekleşeceği belli değildir. Üstelik, "partinin kapatılması gibi çok önemli ve en son aşamada baş vurulması gerekli bir müeyyideye" hangi hallerde başvurulacağı 101. maddede sayılmakta, sonra bu maddeden çok daha güvencesiz ve nedeni açıkça belli olmayan haller de yeni bir kapatma sebebi sayılmaktadır.

Bu nedenle, 104. maddenin yeniden düzenlenmesi gereklidir. Bu düzenlemede, 101. maddede tümü sayılan "kapatma nedenlerinin" dışında kalan hususlara ve ilgili kanunun diğer hükümlerine aykırılığı bulunan partilerin durumları düzenlenmelidir. Kanunun diğer maddelerindeki düzenlemelere aykırı yönleri olan bu partiler için de, "kapatma müeyyidesi" değil, "diğer ara müeyyideler" uygulanmalıdır. Zaten, en önemli kapatma nedenleri 101. maddede düzenlenmektedir. Bunun dışındaki aykırılıklar için de **"kademeli bir ara müeyyideler sistemi"** getirmek yeterli ve demokratik bir partiler rejimine daha uygun olacaktır.

Öneri:

Diğer Sebeplerle Başvuru

Madde 104 -

Bir siyasi partinin bu Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer Kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine, Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o siyasi parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir.

Bu yazının tebliği tarihinden itibaren üç ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Anayasa Mahkemesi, aykırılığın niteliği ve ağırlığına göre, aşağıdaki yaptırımlardan birinin ya da kademeli olarak bir kaçının uygulanmasına karar verir;

a) belirli bir süre Devlet yardımından veya siyasi parti mevzuatının partilere tanıdığı diğer ayrıcalıklardan yoksun bırakma,

b) milletvekili genel veya ara seçimlerine ya da mahalli idareler seçimlerine katılma hakkını geçici olarak kaldırma.

c) belirli bir süre faaliyetten alıkoyma.

10) Seçimlere Katılmama Nedeniyle Dava Açılması

Mevcut Düzenleme:

Madde 105 -

Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasi partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasi parti kapatılır .

Gerekçe:

Kanunun 105. maddesi, "partilerin iki dönem genel seçimlere katılmaması" durumunu yasaklamaktadır. Oysa, partilerin seçime katılması, faaliyetlerinden en önemlisi olmakla birlikte, sadece bir tanesidir. Partilerin, bunun dışında da faaliyetleri vardır. Üstelik, bu madde, aynı zamanda, bir partinin seçimlere katılmayıp "seçimlerde başka bir partiyi desteklemesini de" engellemektedir. Oysa bu, diğer ülkelerde çok sık rastlanılan bir olgu olup, hatta iki türlü çoğunluk sisteminin uygulandığı Fransa gibi ülkelerde, bu seçim sisteminin başarılı olabilmesi için, seçimin ikinci turunda mutlaka yapılması gerekli bir durumdur. Bu nedenle; seçimlerde, partiler arasında ittifaklar kurulmasını, bir partinin başka bir partiyi desteklemesini de yasaklayan ve çağdaş parti anlayışı ile bağdaşmayan bu düzenleme kaldırılmalıdır.

Öneri:**Madde 105 -**

Bu maddenin tamamen kanun metninden çıkarılması gereklidir.

III. Parti Hesaplarının ve Adayların Seçim Harcamalarının Şeffaflığı ve Denetimi

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun "Mali Hükümlere" ilişkin "Üçüncü Kısımının" tamamen değiştirilmesi, diğer demokratik ülkeler mevzuatında yer alan yeni düzenleme ve kurumların getirilmesi, mevcut hükümlerin yanına yeni hükümlerin eklenmesi gerekmektedir.

Kanunun Üçüncü Bölümündeki düzenlemelerin şeffaflık ve denetimi sağlayacak biçimde düzenlenmesi zorunludur. Bu doğrultuda, 61 ila 69.maddelerin genel anlamda korunması, 69. maddeden sonra gelen maddelerin yeniden düzenlenmesi ve Kanuna "yeni bir bölüm" eklenmesi, bunun yanı sıra, özellikle mali denetime ilişkin maddelerin gözden geçirilmesi üzerinde önemle durulması gerekli bir alandır.

Bu çerçevede, özellikle özel gerçek ve tüzel kişiler tarafından partilere yapılan bağışların düzenlenmesi, seçim dönemlerinde yapılan harcamaların denetlenmesi, mali konular konusundaki açıklık ve şeffaflığı sağlayacak düzenlemelerin yasal düzeyde gerçekleştirilmesi zorunludur.

A) Siyasal partilere, gerçek ve tüzel özel hukuk kişilerinin yapacakları bağışlar düzenlenirken;

- Türk uyrukluğunda olmayan (yabancı) tüzel kişiler ve Devletler tarafından yapılacak bağışların yasaklanması;

- özel kişiler tarafından yapılacak bağışların **"belli bir tutarla"** sınırlanması (bu çerçevede Siyasi Partiler Kanununun 66. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "aynı yıl içerisinde iki milyar liradan fazla kıymette aynı veya nakdi bağışta bulunma yasağının" aynen devam etmesi, ancak "tutarın günümüz koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi" ya da "partilere yapılan Devlet yardımının belli bir oranını aşmama" biçiminde bir düzenlemenin getirilmesi suretiyle, her seferinde yeniden uyarılma zorunda kalınması engellenebilir);

- dinsel nitelikli örgütler ya da belli faaliyetlerde bulunan ticaret ve sanayi kuruluşlarının yapacakları bağışların yasaklanması;

- yapılacak tüm bağışların, **denetim amacı ile oluşturulan özerk kuruluşlar tarafından denetlenmesi** ; (bu amaçla, Kanunun 69. maddesinden sonra gelmek üzere, "Siyasi Parti Hesaplarını İnceleme Kurulu" gibi bir kurul kurularak, parti ge-

lirlerini, bütçelerini, kesin hesaplarını incelemesi ve Anayasa Mahkemesinin, denetiminde, uzman kişilerden oluşacak bu Kurulun yardımlarından yararlanması)

öngörülebilir.

Bunun yanı sıra siyasi partilerin mali durumlarının, gelir ve gider hesaplarının, tam bir şeffaflık içinde denetlenebilmesi için ilgili partinin, her yıl için, o yılın tüm hesap dökümlerini, gelir ve gider hesaplarını ve bunlara ilişkin tüm resmi ve özel belgeleri ilgili kuruluşlara ve Anayasa Mahkemesine vermelerini ve bu denetimin tam olarak yapılmasını sağlamak için gerekli tüm düzenlemelerin mevzuata yerleştirilmesi zorunludur.

B) Özellikle seçim dönemlerinde, partiler arasındaki eşitliğin sağlanması ve belirli kişi ya da örgütlerin parasal yollarla partilere egemen olmalarının engellenmesi amacıyla;

- bu dönemlerde partilere yapılacak bağışların ve tüm yardımların belli bir tutarla sınırlandırılması,

- yabancı devletler ve örgütler tarafından yapılacak bağışların yasaklanması,

- yapılacak tüm mali bağış ve aynı yardımların, **bu amaçla görevlendirilen kişiler ya da tüzel kişiler tarafından teslim alınması, denetlenmesi ve yönetilmesi**,

- partilerin ve adayların yapacakları **tüm harcamaların** , belli bir tutar ya da seçmen sayısı, milletvekili sayısı gibi verilere bağlı oranlarla sınırlandırılması,

- partilerin ve adayların yapacakları bu harcamaların, **bu amaçla görevlendirilen kişiler ya da tüzel kişiler tarafından yapılması, yönetilmesi ve denetlenmesi** ,

- bu düzenlemelerin, tam bir şeffaflığı ve açıklığı sağlaması için, bu hükümlere uygun davranmamanın müeyyidesi olarak, parasal nitelikli cezaların yanı sıra milletvekilliğinin iptaline kadar giden bir dizi önemli müeyyideye yasal düzeyde yer verilmesi,

sağlanmalıdır.

Bu konulardaki madde bazında öneriler aşağıda açıklanmaktadır.

A) Siyasal partilere yapılacak bağışlar hususunda, Siyasi Partiler Kanunu'nun 61 ila 65. maddeleri ve 67 ila 69. maddeleri aynen korunmalıdır.

66. maddeye ise bağış tutarının günümüz koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi" ya da "partilere yapılan devlet yardımının belli bir oranını aşmama" biçiminde bir düzenlemenin getirilmesi suretiyle, her seferinde yeniden uyarılma zorunda kalınması engellenebilir.

Bu maddelerden hemen sonra, hem yukarıdaki maddelerde yer alan parti gelir-gider hesaplarının ve bağışların denetlenmesi, hem açıklık ve şeffaflığın sağlanması, hem de denetim görevinde yardımcı olmak üzere, ilgili kanuna **ek bir madde getirilmek suretiyle** bir denetim organının kurulması düşünülebilir.

1) Yeni Madde Önerisi

Siyasi Parti Hesaplarını İnceleme Kurulu

Madde 69 a -

Partilerin gelirlerinin ve yıl içerisinde yapılan bağışların ilgili kanun hükümlerine uygunluğunu denetlemek ve mali denetim konusunda Anayasa Mahkemesine yardımcı olmak üzere, ... üyeden oluşan " Siyasi Parti Hesaplarını İnceleme Kurulu" kurulur.

Kurul üyelerinin, ...'i Yargıtay tarafından kendi üyeleri arasından,
.....'i Danıştay tarafından, kendi üyeleri arasından,
.....'i Sayıştay tarafından, kendi üyeleri arasından,
.....'i Mali Müşavirler Odası üyeleri arasından, Oda Yönetim Kurulu tarafından,

belirlenir.

Kurulun görevi, bu Kısımın Birinci Bölümünde yer alan tüm hesapların ve parti gelirlerinin denetlenmesi, bu amaçla her tür belge ve bilginin incelenmesi, bu konuda bilgisine başvurulması gerekli tüm kişi ve tanıkların dinlenmesi, gerekli her tür araştırmanın yapılması, bu konuda her parti hakkında gerekli dosya ve raporların hazırlanarak, gereğinin yapılması için Anayasa Mahkemesine gönderilmesidir.

Siyasi Parti Hesaplarını İnceleme Komisyonunun kuruluş, görev ve yetkilerine, faaliyet usullerine ilişkin kurallar yasa ile düzenlenir.

B) Seçim dönemlerinde, partiler arasında eşitliğin sağlanması, belli grup, kişi ya da örgütlerin mali yollarla partilere ve devlet politikasına etkili olmalarını engellemek amacıyla, "Kanunun Üçüncü Kısımının İkinci Bölümünden" sonra yeni bir bölüm "Üçüncü Bölüm" olarak getirilebilir. Böylece, eski metindeki Üçüncü Bölüm "Dördüncü Bölüm" başlığını alır.

2) Yeni Madde Önerisi

"Üçüncü Bölüm"

Seçim Gelir ve Giderleri

Madde 72a -

Seçimlere katılan siyasi partiler ve milletvekili adayları, seçim kampanyalarında kullanılmak üzere sağladıkları bağışları ve harcamalarını belgeleriyle birlikte beyan etmek zorundadırlar. Bu gelir ve giderlerin taban tutarlarının belirlenmesine, yürütülmesine ve denetlenmesine ilişkin tüm esaslar ve usuller aşağıdaki maddelere göre düzenlenir.

3) Yeni Madde Önerisi

Seçim Döneminde Bağışlar

Madde 72b -

Milletvekili genel seçimlerinde, her partinin sağlayacağı aynı ve nakdi bağış miktarı, ... TL sınırının üzerinde olamaz.

Milletvekili ara seçimlerinde ise, her parti, ara seçimin yapıldığı seçim çevresinin nüfusunun toplam seçmen nüfusuna oranı nispetinde aynı veya nakdi bağış alabilir.

Genel ve ara seçimlere katılan milletvekili adaylarının, tek tek sağlayacakları bağış miktarı ise, ... TL sınırının üzerinde olamaz.

Mahalli İdareler seçimlerinde, partilerin sağlayacakları bağış ise, ... TL sınırının ve adayların sağlayacakları bağış ise, ... TL sınırının üzerinde olamaz.

Siyasi partiler ve adaylar, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden herhangi bir ayni veya nakdi yardım ve bağış alamayacakları gibi, genel veya ara seçim dönemlerinde, tüzel kişilerden hiçbir surette, seçim harcamalarında ve faaliyetlerinde kullanılmak üzere, bağış, ayni veya nakdi yardım alamazlar. Aynı şekilde, karşılıksız veya düşük bedelle hiçbir hizmet ve yardım elde edemezler.

Bağışta bulunan gerçek ve tüzel kişilerin, bağışların ayrı ayrı herbirinin miktarlarını da gösterecek biçimde hazırlanan eksiksiz listesi, "seçim hesabı" ile birlikte, bu Kanunun 76. maddesinde gösterilen mercilere bildirilmek zorundadır.

4) Yeni Madde Önerisi

Seçim Döneminde Bağışların Tavan Miktarı

Madde 72c -

Bir gerçek ya da tüzel kişi, bir partiye, seçimlerin yapılacağı yıl içinde, en fazla toplam ..... TL sınırı aşmayacak bir tutar içinde yardım ve bağışta bulunabilir. Tüm hizmetlerin, ayni ve nakdi yardımların, bağışların tutarı bu miktarın içinde kalmak durumundadır.

Bir gerçek ya da tüzel kişi, bir milletvekili adayına, seçimlerin yapılacağı yıl içinde en fazla toplam ..... TL sınırı aşmayacak bir tutar içinde yardım ve bağışta bulunabilir. Tüm hizmetlerin, ayni ve nakdi yardımların, bağışların tutarı bu miktarın içinde kalmak durumundadır.

5) Yeni Madde Önerisi

Seçim Döneminde Partilerin Açacakları "Seçim Hesabı"

Madde 72ç -

Siyasal partiler ve milletvekili adayları, seçim dönemlerinde, milli bir bankada birer "seçim hesabı" açmak zorundadırlar. Siyasal partiler, bu hesapları, Anayasa Mahkemesine, Yüksek Seçim Kuruluna, Cumhuriyet Başsavcılığına; milletvekili adayları ise, İl Seçim Kurullarına bildirirler.

Partilerin seçim hesapları, yasama döneminin sona ereceği yılın bir yıl öncesinin ilk ayı içerisinde, adayların seçim hesapları ise adaylığa başvurdukları tarihten itibaren en geç 3 gün içinde açılmak zorundadır. Ara ya da erken seçim durumun-

da, seçim hesapları seçim döneminin başlangıcından itibaren en geç yedi gün içinde açılır.

Oy kullanma gününü izleyen üç aylık sürenin sonuna kadar da, seçim gelir ve giderlerine ait tüm hesapların ve harcamaların sadece "seçim hesabı" üzerinden yapılması zorunlu olup, bu sürenin sona ermesi ile söz konusu hesap kapatılır.

6) Yeni Madde Önerisi

Madde 72d -

Seçim döneminde, partilerin ve adayların tüm gelir ve giderlerinin, elde ettikleri tüm bağış ve yardımlar ile yapacakları tüm harcamaların, bu hesap üzerinden yapılması zorunludur. Bu süre içinde elde edilen gelirler, sözü edilen "tek seçim hesabı" dışında bir hesapta tutulamaz. Bu hesapta görülmeyen tüm gelir ve giderler hukuka aykırı kabul edilir.

7) Yeni Madde Önerisi

Seçim Hesabının Yürütülmesi

Madde 72e -

Siyasal partilerin açtırdıkları seçim hesabında işlem yapma yetkisi, bölge esasına göre görevlendirilecek ve sayıları ..... aşmayacak sayıda mali müşavirlere verilir.

Milletvekili adayının açtırdığı seçim hesabında işlem yapma yetkisi, aday tarafından yetkilendirilmiş bir mali müşavire aittir.

Bu hesaplar konusunda başka kişilere yetki verilemez ve işlem yapılamaz.

Siyasi partiler ve adaylar, seçim kampanyası faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan tüm harcamalarını, ancak yukarıda belirtilen bu mali müşavirler aracılığı ile yapabilirler.

Ara seçimler için de aynı esaslar geçerlidir.

Bu kanunun 76. maddesinin son fıkrasında belirlenen süre sonunda, mali müşavir, yaptığı tüm işlemlerin bir hesap bilançosunu çıkarır. Bu hesaplarda gelir fazlası görüldüğü takdirde, bu fazla miktar, adayın uygun gördüğü bir kamu yararına çalışan kuruluş hesabına devredilir.

8) Yeni Madde Önerisi

Siyasi Partilerin ve Milletvekili Adaylarının Seçim Harcamalarının Tavan Miktarı

Madde 72f -

Siyasal partiler, genel seçimler için, ...TL.'sından fazla seçim harcaması yapamaz. Ara seçimler için, seçimin yapıldığı seçim çevrelerinin nüfusunun toplam seçmen nüfusuna oranına göre, bu miktar bölünür.

Seçimlerde bir milletvekili aday, ...TL.'sından fazla seçim harcaması yapamaz.

Karşılıksız veya düşük bedelli yayın veya ayın sunumları, gerçek bedelleri tutarında gider sayılır. Seçim kampanyasına ilişkin seçim hesabında beyan edilen veya ortaya çıkarılan bir harcamada ya da harcamalarda (faturalı veya fatura dışı), olması gereken fiyatların çok altında bir bedel görülüyorsa, bu harcamalar gerçek bedeline göre yapılmış addedilir.

9) Yeni Madde Önerisi

Seçim Hesaplarını Denetleme Komisyonu

Madde 72g -

Her seçim döneminde, siyasi partilerin ve milletvekili adaylarının gelir, gider tablolarının, yapılan bağış ve harcamaların kanun hükümlerine uygunluğunu denetlemek üzere, Yüksek Seçim Kurulu'nun gözetiminde, "Seçim Hesaplarını Denetleme Komisyonu" kurulur.

Komisyon üyelerinin, ...'i Yargıtay tarafından kendi üyeleri arasından,
.....'i Danıştay tarafından, kendi üyeleri arasından,
.....'i Sayıştay tarafından, kendi üyeleri arasından,
belirlenir.

Bunların dışında, Komisyon, gerekli gördüğü sayıda, görevli, uzman ve bilirkişi çalıştırabilir.

Komisyon'da siyasi partilerin gönderecekleri birer temsilci de yer alır. Temsilciler Komisyon toplantılarına ve kararlara katılamaz, ancak Komisyon'un inceleme ve

denetleme tutanaklarından, ara kararlarından haberdar edilirler. Yapılan tüm incelemeler hakkında her tür yazılı bilgi, belge ve görüş sunabilirler.

Komisyonun görevi; denetimini yaparken, seçim hesaplarının, partilerin ve adayların gelir-giderlerinin ve tüm hesaplarının hukuka ve gerçeğe uygunluğunun denetlenmesi, bu amaçla her tür belge ve bilgi üzerinde her tür inceleme ve araştırmanın yapılması, yapılan bu inceleme ve denetimler sonucunda varılan sonuçların, gereği yapılmak üzere, Yüksek Seçim Kurulu ve Anayasa Mahkemesine bildirilmesidir.

Komisyon, seçim faaliyetlerinin ve harcamalarının, yararlanılan ayni ve nakdi tüm yardım ve hizmetlerin, "seçim hesabında" yer alan gelir-gider hesaplarına ve gerçeğe uygun olup olmadığını denetler. Seçim kampanyasına ilişkin seçim hesabında beyan edilen veya ortaya çıkarılan bir harcamada veya harcamalarda (belgeli veya belgesiz) olması gereken fiyatların altında bir bedel görülüyorsa, Komisyon, 72 (f) maddesinin son fıkrasını uygular.

Komisyon, bu denetimi yaparken, her tür bilgi ve belge üzerinde inceleme yapabileceği gibi, uzman kişilerden ve kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memur ve diğer kamu görevlilerinden yardım isteyebilir, bilirkişi incelemesine başvurabilir.

Komisyonun istekte bulunması üzerine, ilgili kamu kuruluşu, uzman ve araç yardımını sağlamak zorundadır.

Seçim bağışları ve harcamalar ile ilgili özel hesap, çek, makbuz asıl ve örnekleri ile diğer evrak ve bilgiler, seçim dönemi süresince ve en geç seçimin bitimini izleyen otuz gün içinde, partiler ve adaylar tarafından Komisyona gönderilir.

Komisyon, tüm parti ve adaylara ilişkin raporlarını, en geç seçimi izleyen bir yıl içinde, Yüksek Seçim Kuruluna ve Anayasa Mahkemesine iletmek zorundadır.

Seçim Hesaplarını Denetleme Komisyonunun kuruluş, görev ve yetkilerine, faaliyet usullerine ilişkin kurallar yasa ile düzenlenir.